

Cinege

Vasi Madártani Tájékoztató

14. szám

Ornithological Newsletter of Vas County

The 14th issue

Szerkesztette:

Gyurácz József

Editor:

J. Gyurácz

Szombathely

2009

Csörgey Titusz (1875-1961) emlékének

To the memory of Titusz Csörgey

ISSN 1416-6356

ISSN 1786-2000 on-line változat

Kiadja a

***Chernel István* Madártani és Természetvédelmi Egyesület**

I. Chernel Ornithological and Nature Conservation Society

(MME 8. Sz. Vas megyei Csoportja, The Vas County group of MME/BirdLife Hungary)

9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4., honlap: www.chernelmte.extra.hu, www.fw.hu/chernelmte

Dr.habil. GyurácZ József

elnök/president

Dr. Bánhidi Péter

titkár/secretary

Horváth Ildikó

gazdasági vezető/economic secretary

Barbácsy Zoltán

Lőrincz Csilla

alelnök/vice-president

Jene Sándor

Kelemen Tibor

titkár-helyettes/deputy secretar

Tartalom

EGYESÜLETI ÉLET	Oldal
Visszatekintés 2009-re	5
TERMÉSZETVÉDELEM	
<i>Aczél Gergely</i> : Hamvas rétihéja (<i>Circus pygargus</i>) védelme a Marcal-medencében	7
<i>Gruber Ágnes</i> : A gyurgyalag (<i>Merops apiaster</i>) és a partifecske (<i>Riparia riparia</i>) fészkelőtelepeinek helyzete Vas megyében 2009-ben	9
<i>Barki Márta</i> : Madártani kutatások a Chernel-kerti odútelepen	13
MONITORING, FAUNISZTIKA, FLORISZTIKA	
<i>Bánhidi Péter, Gyurácz József</i> : Madárgyűrés a Tömördi Madárvártán 2009-ben	16
<i>Hittaller Anna, Gyurácz József, Bánhidi Péter</i> : A fekete rigó (<i>Turdus merula</i>) őszi vonulásának dinamikája Tömördön	20
<i>Gyurácz József, Bánhidi Péter</i> : A nagy fakopáncs (<i>Dendrocopus major</i>) térbeli és időbeli eloszlása Tömördön	23
<i>Király Gergely, Lukács Zoltán</i> : Keleti csilpcsalpfüzike (<i>Phylloscopus collybita tristis</i>) Tömördön	27
<i>Koszorús Péter, Lukács Zoltán, Gyurácz József, Bánhidi Péter, Kalmár Sándor</i> : A rozsdástorkú pityer (<i>Anthus cervinus</i>) első gyűrészt példánya Tömördön	28
<i>Németh Csaba</i> : Adatok a Kőszegi-hegység kis légykapó (<i>Ficedula parva</i>) állományának ismeretéhez	29
<i>Barki Márta</i> : A Chernel-kerti odútelep, 2009	31
<i>Varga László</i> : Egy különleges madarének története	33
<i>Bíró Martin</i> : Madárfaunisztikai adatok a Gyöngyöshermáni-kavicsbányatoról	35
<i>Kovács Péter, Szinetár Csaba</i> : Újabb adatok a Tömördi Madárvárta pókfaunájához VI.	36
<i>Dankovics Róbert</i> : Bajuszos, más néven barna békák Vas megyében	39
<i>Keszei Balázs</i> : A Kőszegi-hegységben végzett élőhely-térképezés néhány eredménye	40
<i>Lucskai Attila, Harsányi Krisztián</i> : A tömördi erdő gyógyhatású gombái	44
KRÓNIKA	
<i>Gyurácz József</i> : Beszámoló az Európai Ornitológiai Unió 7. konferenciájáról	48
<i>Gyurácz József</i> : Magyar Madárvonulási Atlasz	49
<i>Gyurácz József</i> : Keve András (1909-1984)	51
TERMÉSZETVÉDELMI NEVELÉS	
Madarak és Fák Napja országos verseny területi fordulója Szombathelyen	53
A <i>Chernel István</i> Madártani és Természetvédelmi Egyesület támogatói 2009-ben	55

Contents

	Pages
SOCIETY LIFE	
Looking back on 2008	5
CONSERVATION	
<i>Gergely Aczél</i> : Conservation of the Montagu's Harrier in the Marcal Basin	7
<i>Ágnes Gruber</i> : Situation of Nesting Places of the Bee-eater and the Sand Martin in Vas County, 2009	9
<i>Márta Barki</i> : Ornithological research in the nest-box colony of Chernel Garden	13
MONITORING ON THE FAUNA AND FLORA	
<i>Péter Bánhidi, József Gyurácz</i> : Bird Ringing of Tömörd Bird Ringing Station in 2009	16
<i>Anna Hittaller, József Gyurácz, Péter Bánhidi</i> : Post-breeding migration dynamics of Blackbird in Tömörd	20
<i>József Gyurácz, Péter Bánhidi</i> : Spatial distribution and dynamics of Great Spotted Woodpeckers in Tömörd	23
<i>Gergely Király, Zoltán Lukács</i> : Occurrence of East Common Chiffchaff in Tömörd	27
<i>Péter Koszorús, József Gyurácz, Péter Bánhidi, Z. Zoltán Lukács, Sándor Kalmár</i> : The first ringed Red-throated Pipit in Tömörd	28
<i>Csaba Németh</i> : Data for the population of the Red-breasted Flycatcher in the Kőszeg Mountains	29
<i>Márta Barki</i> : Nest-box colony in the Chernel Garden in Kőszeg, 2009	31
<i>László Varga</i> : History of an excellent bird singing	33
<i>Martin Bíró</i> : Avifaunistical data from Lake of Gyöngyöshermán	35
<i>Péter Kovács, Csaba Szinetár</i> : Some new data about the spider fauna at the Bird-observatory of Tömörd VI.	36
<i>Róbert Dankovics</i> : Occurrence of the brown frogs in Vas County	39
<i>Balázs Keszei</i> : Some results of the habitat mapping in Kőszeg Hills	40
<i>Attila Lucskai, Krisztián Harsányi</i> : The curative effect mushrooms in forest of Tömörd	44
CRONICLE	
<i>József Gyurácz</i> : Report on the 7 th Conference of the European Ornithologists' Union	48
<i>József Gyurácz</i> : Bird Migration Atlas of Hungary	49
<i>József Gyurácz</i> : András Keve (1909-1984)	51
ENVIRONMENTAL EDUCATION	
Regional Lap of the Day of Birds and Trees National Competition in Szombathely	53
Supporting organizations of the <i>István Chernel</i> Ornithological and Nature Conservation Society in 2009	55

EGYESÜLETI ÉLET

Visszatekintés 2009-re

Looking back on 2009

The article lists the projects in 2009. Those not mentioned in the rest of the newsletter are: general assembly in February, participation in the 6th Meeting of Bird Ringing at Budapest, Birds' Christmas in December, applications for funding.

2009. január 31-én rendeztük meg 13 fő részvételével az egyesület rendes évi közgyűlését. A közgyűlés elfogadta az egyesület 2008. évi pénzügyi beszámolóját, a 2009. évi munkatervét és költségvetését. A közgyűlés után Mesterházy Attila tartott diavetítéssel egybekötött előadást Sierra Leone természeti értékeiről.

2009. március 27-én a Madarak és Fák Napja országos vetélkedő területi fordulóját Kelemen Tibor szervezte Szombathelyen, amelyen ... csapat vett részt.

Március 28-tól április 5-ig rendeztük meg a tavaszi Tömördi Természetvédelmi és Madárgyűrűző Táborunkat. Áprilisban negyedszer indítottuk el az Állandó Ráfordítású Helyek madámonitoring és madárgyűrűzési programunkat a Tömördi Madárvártán. A Madarász Suli és Madarász Ovi nevelési programunk keretében havonta két alkalommal rendeztünk foglalkozásokat.

A költési, vegetációs időszakban folyamatosan végeztük a fehér gólya, gyurgyalag és kételtű állományfelméréseket, valamint a florisztikai adatgyűjtéseket. Szükség esetén megtettük a védelmi intézkedéseket, tárgyalásokat. Augusztus 2-től november 8-ig tizenkettedik alkalommal folyamatosan működött az őszi Tömördi Természetvédelmi és Madárgyűrűző Táborunk. A program állandó alkalmazottja Lukács Zoltán madárgyűrűző volt. Az NYME biológia szakos hallgatói ökológia terepgyakorlatuk egy részét idén is a madárvártán töltötték. A Szombathelyi Erdészeti Zrt. közreműködésével a rétek egy részét ez évben is kezelni tudtuk gépi szárzúzóval. Az idei madárgyűrűzést is vidám bulival zártuk.

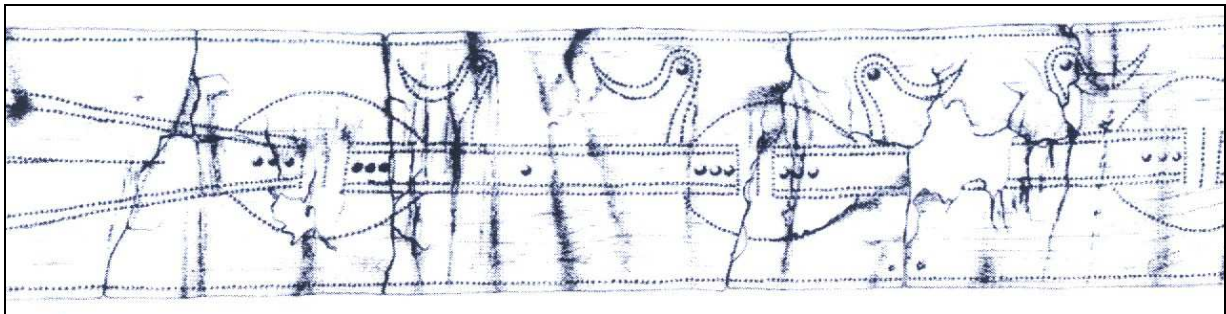
Október 3-4-én a tömördi tó környékére szervezett madármegfigyeléssel bekapcsolódtunk az Európai Madármegfigyelő Nap akcióba. Az MME VI. Országos Gyűrűzőtalálkozóján, valamint a Gyűrűző- és Vonuláskutató Szakosztály rendes évi közgyűlésén (Budapest, 2009. november 8.) Gyurácz József képviselte csoportunkat, aki előadást tartott a Tömördi Madárvártán végzett madárgyűrűzés és madárvonuláskutatás 2009. évi eredményeiről.

A téli madáretetéshez idén 6 q napraforgót osztottunk szét aktív tagjaink között. December végén a Madárkarácsony megrendezésével búcsúztunk az óévtől.

A kutatási és védelmi tevékenységünk anyagi háttérének biztosításához több pályázatot készítettünk 2009-ben is. Ezek közül a Nemzeti Civil Alaphoz benyújtott pályázatunk kapta a legtöbb támogatást. A Vonuló Madarakért Alapítványtól 11 függönyhálót kaptunk 2009-ben. Ez évi tevékenységünkről is többször hírt adtunk különböző lapokban, rádiókban, tévékben. 2009-ben egy nemzetközi madártani konferencián is képviselve volt egyesületünk.

Tagtársainknak köszönjük áldozatkész segítségét és további eredményes munkát kívánunk!

A *Chernel István* Madártani és Természetvédelmi Egyesület vezetősége

A késő bronzkorból (Kr.e 1500-800 k.) származó szombathelyi bronz diadém (fejdísz, abroncsszerű korona) gulipán (*Recurvirostra avosetta*) ábrázolása

(Forrás: Ilon Gábor, *MŰMOS* VI: 151-188.)

TERMÉSZETVÉDELEM

Hamvas rétihéja (*Circus pygargus*) védelme a Marcal-medencében

Aczél Gergely

9532 Külsővat, Raffel M. u.1., e-mail: gergely.aczel@gmail.com

G. Aczél: Conservation of the Montagu's Harrier (*Circus pygargus*) in the Marcal Basin
Between 2007 and 2009 max. 7 breeding pairs were noticed in a 3500-4000 hectares site of valley of the Marcal River. It was the denset breeding colony in Hungary in these years. The study area was an important nightingale site for harriers during the post-breeding period.

A hamvas rétihéjék (*Circus pygargus*) a nedves rétek ritka fészkelő madarai. Magyarországon fokozottan védett faj, hazai állományát 200-220 fészkelő párra becsülik. Az elmúlt években stabil fészkelő állományukat sikerült megtalálnunk a Marcal egykori medre helyén visszamaradt lápréteken.

2007-ben első ízben szerveztünk tábort a területre, hogy feltérképezzük a költő hamvas párok számát. Korábról voltak már megfigyeléseink és 1-1 fészekről is tudtunk, de átfogó képet akkor még nem sikerült kialakítanunk a költő állomány nagyságáról. A 9 napig tartó tábor viszont nem várt sikert hozott. A medence egy kis szakaszán 5 fészkelő hamvast találtunk, amiből 4 fészek kolóniaszerűen helyezkedett el egy százméteres sugarú körön belül. A fészkelés ilyen csoportosulása olyannyira megnehezítette a munkánkat, hogy gyakran hárman is kevésnek bizonyultunk, hogy pontosan nyomon kövessük a fészkek felett repkedő hím és tojó madarakat.

A sikeren felbuzdulva 2008-ban ismét tábort szerveztük a rétihéjék védelmében, de sajnos az időpont későinek tűnt, mivel június végére, a tábor idejére sok fészket már a kaszálások elpusztítottak. Akkor 17 hamvas rétihéjét figyeltünk meg a területen, de ebből már csak három pár fészkel.

A szomorú tapasztalatokból okulva 2009-ben korábbra, május végére szerveztük a nomád jellegű táborunkat, mikor a kaszálások még a legtöbb helyen nem indultak el, de a hamvas revírek már kirajzolódtak. A felmérni szánt területet tovább bővítettük északi irányba, így a hallomásból már ismert hamvas fészkeket rejtő területek is bejárásra kerültek. Ezzel viszont komoly kihívással nézett szembe az 5 főből álló kis csapatunk, mivel a Marcal 25 km-es szakaszának 3500-4000 hektáros területét kellett átvizsgáljunk a rendelkezésünkre álló 5 nap alatt. Az erőfeszítéseink és a gondos időpontválasztásunk viszont meghozták gyümölcsüket, hiszen idén már 7 pár hamvas rétihéja fészket sikerült felmérnünk a költés kezdeti szakaszában. A

területeket, mint minden évben, idén is levédjük a kaszálások alól a Balaton-felvidéki Nemzeti Park segítségével. A felmért fészkek döntő többségét sűrű sásos vagy sás, perjés, esetleg aranyvesszős vegyes vegetációban találtuk.

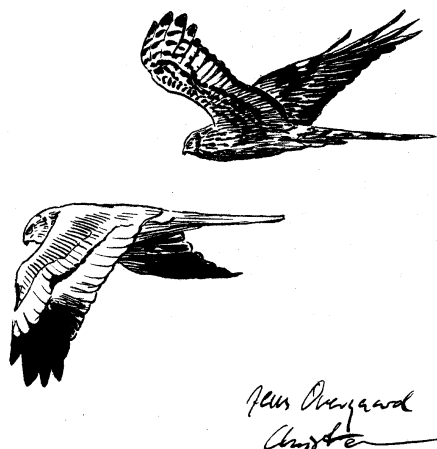
A szinkron felméréseink alatt a megfigyelési pontokat úgy jelöljük ki, hogy egy idő alatt lehetőleg minél nagyobb területet belássunk. Egymással nagy hatótávolságú walkie-talkie készülékekkel tartjuk a kapcsolatot, így folyamatosan tudjuk, hogy kinek a területén milyen mozgások figyelhetők meg, és figyelmeztethetjük is egymást egy közeledő hamvas érkezésére. Ezzel a módszerrel nagy területeket tudunk megfigyelés alatt tartani, ami elengedhetetlen ahhoz, hogy pontosan lássuk rejt-e a terület fészket, vagy használják-e a madarak táplálékszerzésre. Egy területen tapasztalataink alapján minimum három órát kell eltölteni ahhoz, hogy biztosan kijelenthessük, hogy van-e hamvas revír, vagy nincs. A fészkek helyét a tojók sokszori egy helyre való berepülésével és ott tartózkodásával határozzuk meg, de a fészkekre semmilyen körülmények között nem megyünk rá. Ez mindenképp elkerülendő egy olyan homogén növényzetben, amibe behatolva a nyomunkkal a ragadozókat a fészkekhez vezetnénk.

Sajnos a fészkelések eredményeiről már nem rendelkezünk adatokkal, mivel a kirepülést követően nincs alkalmunk visszatérni a területre. Egyetlen erre vonatkozó közvetett adat 2007 augusztusából származik, amikor szintén a területen tartott gyűrűző táborunk alatt este a rétek felett egy több mint 20 egyedből álló rétihéja csapat készülődött az éjszakázásra. A csapat döntő többsége fiatal hamvasokból állt.

Összességében elmondhatjuk, hogy az eltelt három év alatt sikerült feltérképeznünk a költő hamvas rétihéjék fő fészkelési területeit, és fészkelő párpait, valamint bizonyítottuk a Marcal-medence jelentős szerepét a faj fennmaradásában. Az ország más területeiről kapott információk alapján pedig elmondható, hogy hazánkban a hamvas rétihéjék jelenleg a Marcal-medencében fészkelnek a legsűrűbben. Ennek felismerése tovább növeli a felelősségünket abban, hogy megőrizzük e ritka és fokozottan védett madaraink költő területeit a medencében.

A kutató munkánkba lehetőség van másoknak is csatlakozni, mivel a hamvas rétihéja védelmi nomád sátortábort továbbra is minden év májusában megszervezzük, valamint gyűrűző tábort is tartunk medencében a vonuló madarak kutatására augusztusban. A hamvas tábort 2010-ben május 29-től június 1-ig tartó időpontra hirdetjük, míg a gyűrűző tábort augusztus 19-től 22-ig. Szeretettel várunk minden lelkes madarászt! Ezúton szeretném köszönetemet kifejezni mindazoknak,

akik hozzájárultak a táborok létrejöttéhez és az eredmények eléréséhez! További információk a <http://marcal.extra.hu> honlapon olvashatók.

Hamvas rétihéja hím és tojó (*Circus pygargus*)

A gyurgyalag (*Merops apiaster*) és a partifecske (*Riparia riparia*) fészkelőtelepeinek helyzete Vas megyében 2009-ben

Gruber Ágnes

Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság
9941 Őriszentpéter, Siska szer 2., e-mail: gruber@onpi.kvvm.hu

Á. Gruber: Situation of Nesting Places of the Bee-eater (*Merops apiaster*) and the Sand Martin (*Riparia riparia*) in Vas County, 2009

Both the Vas County Group of the MME (BirdLife Hungary) (since 1991) and the Őrség National Park Directorate (since 2002) carry out surveys on Bee-eater and Sand Martin nesting places. In 2009, 23 potential sites were checked within the county, finding that 19 out of these locations were used for nesting purposes by the Bee-eater and Sand Martin or both of them. The largest bee-eater nesting colony in Vas County consists of 12 pairs while the largest Sand Martin community has about 28 pairs. The greatest threats to these birds are the reconstruction of embankments, on-going production in the mines, waste disposal, filling up with earth and clay pigeon shooting.

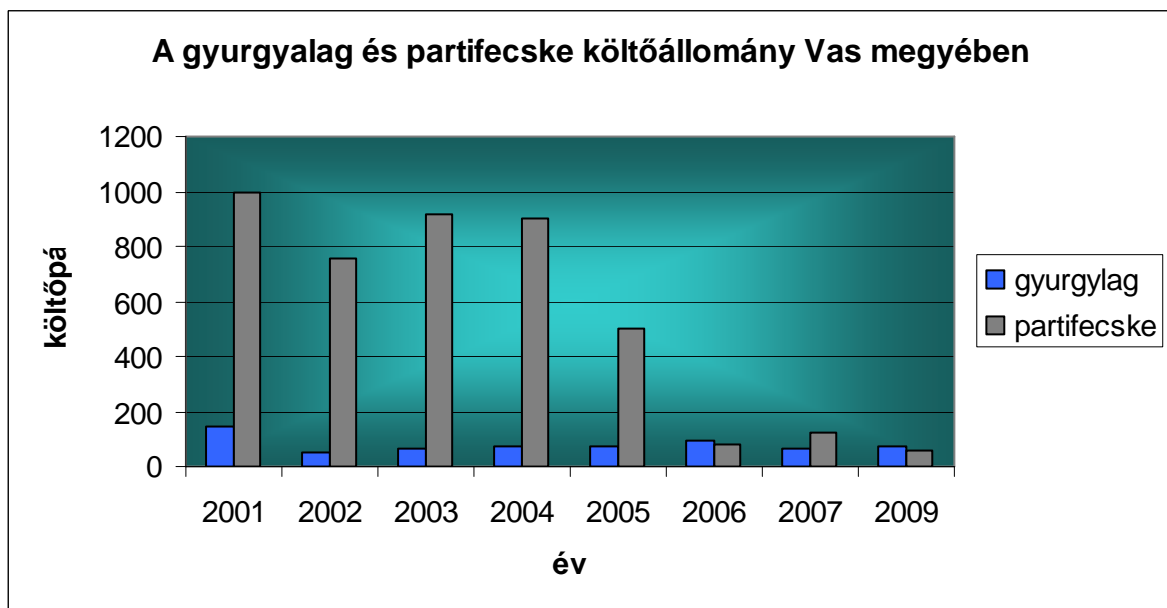
A Chernel István Madártani és Természetvédelmi Egyesület tagjaként és az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság munkatársaként 2009-ben ismét elvégeztük a gyurgyalag (*Merops apiaster*) és partifecske (*Riparia riparia*) költőtelepek fészkelő állományainak felmérését, a költőhelyként ismert homok- és kavicsbányák, kubikgödrök ellenőrzését.

A nyár folyamán néhány élőhelyre nem értünk oda, bár ezek nagy része az utóbbi években szinte teljesen felszámolódott, így ezekről nincsenek adataink. A

legfontosabb, legnagyobb állományoknak otthont adó telepeket sikerült ellenőrizni. Összesen 23 telepről rendelkezünk adatokkal, 19 esetben találtuk gyurgyalag, partifecske vagy mindkét faj költését. A Rába partfalában lévő telepeket is felmérték a NP Igazgatóság munkatársai, de sajnos a rábai árvizek elmosták a költéseket.

A Vas megyei gyurgyalag költőállomány tekintetében bár csekély gyarapodás tapasztalható, az élőhelyek állapota, zavartalansága nem javult. Néhány esetben sikerült a kezelővel történő egyeztetések során mindenki számára elfogadható megoldást keresni a költések biztosítására. A partifecskek egyedszámában azonban csökkenés tapasztalható, bár 2 jelentősebb telepet nem tudtunk ellenőrizni.

Bögötén a lerézsűzés következtében korábban teljesen megszűnt telepen egyre több gyurgyalag telepszik meg. A Hosszúpereszteg melletti bányában több, alkalmi homokkitermelés során keletkezett kis gödörben megtelepedtek a gyurgyalagok, viszont sajnos folyamatos ezeknek a gödröknek az illegális, kommunális hulladékkal történő feltöltése, hiába a többszöri hatósági bejárás. A szemet felhalmozása nagymértékben veszélyezteti a költést. A másik veszélyeztető tényező, ami viszont egyre több helyen jelentkezik, a bányák befásodása, ami elhagyásukra készíti a madarakat. Győrváron, ahol még mindig az egyik legnagyobb partifecske telep található, figyelemre méltó lakossági kezdeményezés valósult meg. Rekultiválták a költőtelepnek helyet adó régi homokbányát, elhordatták a szemetet, illetve madármegfigyelő helyek kialakítása történt, információs táblákat helyeztek ki.

A részletes adatokat az alábbi táblázat tartalmazza:

Sor-szám	Telep	Fajok	Megtalálás éve	2007 gy.	2007 pf.	2009 gy.	2009 pf.
1.	Bérbaltavár - homokbánya	gy.	2003	-	-	2	0
2.	Bérbaltavár-Szőlőhegy	gy.	2005	-	-	-	-
3.	Bozsok - régi homokbánya	gy.		11	0	3	0
4.	Bögöte - homokbánya	gy., pf.	2002	3	0	3	0
5.	Csákánydoroszló - Rába szakadópart	gy.	2006	0	8	0	0
6.	Egervölgy - homokbánya	gy.		0	1	2	3
7.	Gersekarát - TSZ	gy.	2004	0	0		
8.	Gersekarát -Halastó felőli TSZ	gy.	2005	0	0	0	0
9.	Gérce - homokbánya	gy., pf.		4	0	12	15
10.	Győrvár - homokbánya	gy., pf.		2	23	2	10
11.	Halastó	gy.	2004	1	0	-	-
12.	Halogy - homokbánya	gy.	2003	-	-	0	0
13.	Horvát nádajla - Csupati-tanya	pf.	2003	0	8	-	-
14.	Hosszúpereszteg - homokbánya	gy.		15	0	7	0
15.	Ikervár - homokkitermelés	gy.		1	0	1	0
16.	Ikervár - Rába-part	gy.		0	0	-	-
17.	Kám - Csipkerek kavicskitermelés	pf.	2007	0	1	1	0
18.	Köcsk - homokbánya	gy.		-	-	-	-
19.	Magyarlak - Rába-part	gy.	2003	0	0	-	-
20.	Mersevát - homokbánya	pf.		1	1	1	28
21.	Nyögér - Csörnök-part	gy.	2007	2	0		
22.	Olaszfá - homokbánya	gy., pf.		3	8	8	0
23.	Ostffyasszonyfa - temető	gy., pf.	2004	1	15	-	-
24.	Ostffyasszonyfa - Lánkapusztá	gy., pf.	2004	0	0	-	-
25.	Őrimagyarósd - homokbánya	gy.	2008	-	-	5	0
26.	Pácsony - homokbánya	gy.		2	0	3	0
27.	Perenye - homokbánya	gy.		2	0	-	-
28.	Petőmihályfa - homokbánya	gy.		0	0	0	0
29.	Püspökmolnári - Lasselsberger - kavicsbánya	pf.	2004	0	0	1	0
30.	Püspökmolnári - Transkavics kavicsbánya	gy., pf.	2005	3	25	1	0
31.	Sorokpoány-keleti bánya	gy.	2005	-	-	12	0
32.	Sorokpolány – nyugati bánya	gy.	2005	-	-	1	0
33.	Tormásliget - homokbánya	gy.		3	31	-	-
34.	Tormásliget - kavicsbánya	pf.	2003	0	0	-	-

35.	Vashosszúfalu - régi homokbánya	gy.		2	0	5	0
36.	Vashosszúfalu - tó	gy.		4	0	-	-
37.	Vasszilvagy	gy.	2007	2	0	-	-
38.	Vönöck	pf.	2004	0	0	-	-
39.	Zalalövő - Alsósötétmajor	gy.	2004	0	0	0	0
40.	Zalalövő - kavicsbánya	gy.	2006	0	0	3	0
	Összesen:			62	121	73	56

gy.: gyurgyalag, pf.: partifecske

Az alábbi táblázatból kiderül, hogy bár sok költőüreg van az egyes élőhelyeken, kevés lakott közülük:

	gyurgyalag költőüreg	gyurgyalag költőpár	partifecske költőüreg	partifecske költőpár
Győrvár	30	2	250	10
Pácsony	12	3	0	0
Olaszfa	25	8	36	0
Bérbaltavár	26	2	0	0
Kám	6	1	0	0
Egervölgy	23	2	72	3
Hosszúpereszteg	29	7	0	0
Bögöte	13	3	0	0
Vashosszúfalu	18	5	0	0
Püspökmolnári	33	1	0	0
Püspökmolnári	32	1	0	0
Ikervár	8	1	0	0
Sorokpolány	14	1	0	0
Sorokpolány	22	12	0	0
Zalalövő	6	3	0	0
Órimagyarósd	7	5	0	0
Zalalövő	6	3	0	0
Mersevát	15	1	213	28
Gérce	28	12	225	15
Bozsok	100	3	0	0
Halogy	9	0	0	0
Gersekarát	0	0	0	0
Petőmihályfa	3	0	0	0

A Rendőrség és a Polgárőrség munkatársait is bevontuk a gyurgyalag és partifecske élőhelyek védelmébe, hiszen fokozott figyelmet kell fordítanunk meglévő költőhelyekre a költési időben, hogy az ott költő madarakat ne érje zavarás. Mindezekhez örömmel fogadjuk olyanok jelentkezését, akik segítségünkre tudnak lenni eme munkában. Köszönöm azoknak a fontos információkat, akik az általuk ismert költőhelyekről értesítettek. Vas megyében bizonyára még mindig vannak olyan

gyurgyalag és partifecske költőtelepek, amelyekről ismereteink hiányosak, ezért továbbra is folyamatosan keresünk új helyeket, ezért örömmel fogadunk minden információt.

Madártani kutatások a Chernel-kerti odútelepen

Barki Márta

9737 Bük, Ifjúság útja 50., e-mail: barkim@freemail.hu

M. Barki: Ornithological research in the nest-box colony of Chernel Garden

Between 2005 and 2009 8 species brooded in 259 nest-boxes: Eurasian Wryneck, Black Redstart, Common Redstart, Great Tit, Blue Tit, Nuthatch, Eurasien Tree Sparrow, Common Starling. In total, 591 nestlings flew from the 119 next-boxes.

2004 őszén kezdtem meg az odúlakó madarakkal kapcsolatos kutatásokat Kőszegen a Chernel-kertben. Vizsgálataim a fészkelésbiológiára (tojás- és fiókaszám, reprodukciós siker, stb.), az odúlakó madarak fészkelőhellyel kapcsolatos igényeire (pl. odú elhelyezése, anyaga) és a környezeti elemek (pl. hőmérséklet, növényzet) költésre gyakorolt hatásaira terjednek ki.

Az odútelepet már 2004 előtt létesítették, így egy meglévő, lakott telepen kezdtem el a munkát. Ekkor még csak 34 odú volt a kertben. Számukat a javításokkal, pótlásokkal és 2005-ben, illetve 2007-ben 10-10 új odú kihelyezésével 60-ra növeltük (ebből 8 kiállítási célt szolgál, de 5 felújított állapotban van, költésre alkalmas). 2007-ben az Aradi vértanúk parkjának odúkkal való felszerelésével a telep területe 2,5 ha-ról 3,5-ha-ra nőtt.

Minden tavaszt a takarítással és javítással kezdek, ez elengedhetetlen a sikeres telepítés szempontjából. A harkályok által kitágított nyílásokat PVC padlódarabokkal szűkítem vissza a kívánt méretűre. Ez a harkályok ellen hosszú távon nem nyújt védelmet, de az énekesmadarak szívesen elfoglalják újra ezeket a fészkelőhelyeket is.

Az 5 év eredményei számokba foglalva:

- Összesen 259 odú, melyből 110 foglalt,
 - 42-ben elhagyott fészkek vagy fészkekkezdemény,
 - 98 üres,

- 8-ban egyéb állat lakott (darázs, poszméh, mókus, nagy pele)
- 113 fészekből kirepült 591 fióka, és
- 19 fészekaljnyi elpusztult fióka ill. tojás
- 8 madárfaj.

A vizsgált 5 évben nyolc madárfaj egyedei költöttek az odúkban, változó számban és arányban (1.ábra). A fajösszetétel vegyes, jelen van az alkalmazkodóképes, erdőben, kertben megtelepedő széncinege, az inkább erdőhöz kötődő kék cinege és csuszka, a szegélyeket kedvelő mezei veréb, a ligetes állományokat, gyümölcsösöket kedvelő kerti rozsdafarkú, seregély és nyaktekercs, valamint az eredetileg sziklákon, ma épületeken fészkelő házi rozsdafarkú.

A leggyakoribb a széncinege (*Parus major*) volt, míg 2005-2006-ban 6- ill. 7-szer költött, addig 2007-ben ugrásszerűen megnőtt a költésszámuk, s azóta is 13-14 fészekalj van évente.

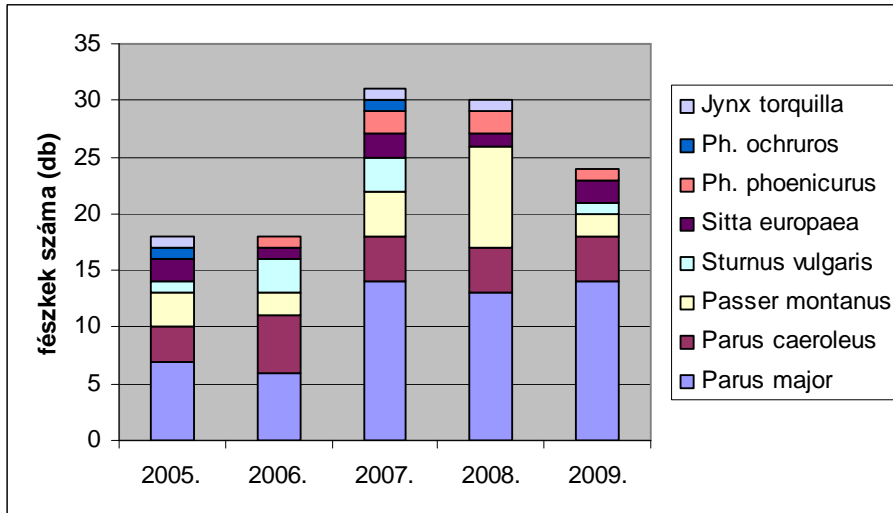
A kék cinege (*Parus caeruleus*) állománya stabil, 3-5 pár fészkel évente. A mezei veréb (*Passer montanus*) négy évben 2-4 fészekaljnyi fiókát nevelt, de a 2008-as év kimagasló volt a 9 költéssel.

A csuszka (*Sitta europaea*) évente váltakozva egy ill. két mesterséges odút foglalt el, de a természetes odúban fészkelő állomány is jelen van. A seregély (*Sturnus vulgaris*) leginkább a kuvikodúkat kedveli a Chernel-kertben, itt minden évben költött. Két tág nyílású B odúban is megkísérelte a fiókanevelést, bár itt kevesebb sikerrel járt.

A kerti rozsdafarkú (*Phoenicurus phoenicurus*) 2005-ben még nem fészkel a kertben. 2006-tól pedig évi egy ill. két sikeres költése volt. Az elfoglalt odúk vagy az épített fészkek száma ennél több, ugyanis legtöbb esetben váltófészket is készít, s nagy volt a pusztítás, fészekfosztogatás aránya is.

A házi rozsdafarkú (*Ph. ochruros*) csak 2005-ben költött sikeresen, 2007-ben fészekfosztogató áldozatai lettek a tojások. A nyaktekercs (*Jynx torquilla*) is az alkalmi fészkelők sorába tartozik. A vizsgált időszakban csak kétszer költött sikeresen.

A madarakon kívül több emlős és rovarfaj is megtelepedett már az odúkban. Mókus kétszer nevelt fiakat, a nagy pelék pedig a költések utáni időben használták az odúkat alvóhelynek. Darazsak, poszméhek, fülbemászók és különböző bogarak is rendszeresen megtelepednek elhagyott fészkekben vagy üres odúban.

1. ábra: A költések megoszlása a fajok közt az egyes években
(Kőszeg, Chernel-kert, 2005-2009.)

A fenti eredményekből is látszik, hogy érdemes az odúkat, odútelepeket karbantartani, rendszeresen ellenőrizni. Így, ha szükséges, időben be is tudunk avatkozni, pl. az elpusztult fiókákat eltávolításával a fészkekből. A takarítás segít az odút élőködő-mentesebben tartani, s a tisztákat szívesebben foglalják el a madarak.

Összességében jól működő, fajokban gazdag és megfelelő kihasználtságú a telep. A jövőben jó lenne, ha a most alkalmi fészkelőként jelen lévő házi rozsdafarkú és nyaktekercs is tartósan megtelepedhetne, illetve a kerti rozsdafarkú állomány stabil maradna (vagy nőne). Ennek érdekében folytatom tovább a kutatásokat, s a meglévő tapasztalatok alapján a faj igényeinek leginkább megfelelő helyre kihelyezett odúkkal kívánom a fajszámot emelni, a kihasználtságot növelni.

Kerti rozsdafarkú (*Phoenicurus phoenicurus*)

MONITORING, FAUNISZTIKA, FLORISZTIKA

Madárgyűrűzés a Tömördi Madárvártán 2009-ben

Bánhidi Péter¹ – Gyurác József²

1: Meszlen, Béke u. 51., e-mail: drbanhidip@freemail.hu

2: Nyugat-magyarországi Egyetem, Biológia Intézet Állattani Tanszék
9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4., e-mail: gyjozsi@ttmk.nyme.hu

P. Bánhidi, J. Gyurác: Bird Ringing of Tömörd Bird Ringing Station in 2009

This year the Constant Effort Sites (CES) program has been continued which started in 2004. We ringed 181 birds of 26 species during days of CES. Besides the CES program a one-week whole spring bird-ringing camp was organized. In total of 377 specimens of 23 species were ringed. The autumn camp lasted from 2nd August until 7th November. In total of 5956 specimens of 84 species were ringed and 1603 specimens of 50 species were recaptured. The table below shows the species and numbers of ringed birds in the CES, in the spring and ringed numbers in autumn. The camps were very popular.

A tavaszi madárvonulás vizsgálatára március 29-től és április 6-ig szerveztünk tábort. A nyolc nap alatt 23 faj 377 példányát kapott gyűrűt és 17 faj 93 példányát fogtuk vissza.

A következő program a fészkelési időben történő – CES (Constant Effort Site) néven ismert – vizsgálat volt. Április 15. és július 15. között kilenc alkalommal végeztünk napi 6 órás gyűrűzést. A CES programban 26 faj 181 példányát gyűrűztük meg és 15 faj 67 példányát fogtuk vissza.

Az őszi tábor augusztus 2-án kezdődött és folyamatosan tartott november 7-ig. Ez volt a tizenkettedik őszi Actio Hungarica tábor Tömördön. A tábor állandó alkalmazottja Lukács Zoltán pécsi madárgyűrűző volt. Az őszi programban 84 faj 5956 példányát gyűrűztük meg és 50 faj 1602 egyedét fogtuk vissza. A három programban gyűrűzött madarak egyedszámát az 1. táblázat tartalmazza.

Három külföldi gyűrűs madarat is ellenőriztünk: egy csilpcsalpfűzikét (*Phylloscopus collybita*) Szlovéniában, egy nádi sármányt (*Emberiza schoeniclus*) Szlovákiában, egy fekete rigót (*Turdus merula*) Olaszországban jelöltek. Ez utóbbinak még nem érkeztek meg a gyűrűzési adatai. A többi madár gyűrűzési és megkerülési adatait a 2. táblázat tartalmazza.

A madárvártát idén is több száz általános és középiskolás diák, valamint egyetemi hallgató kereste fel szervezett keretek között. Az Európai Madármegfigyelő Napok alkalmából sokan érkeztek Tömördre. A Szombathelyi Erdészeti Zrt. közreműködésével a réteket idén sikerült szárazúzózni.

Faj	Tavaszi vonulás 2009. III. 29 – IV.5.	CES Tavaszi vonulás-költés	Őszi vonulás 2009. VIII. 2 – XI. 7.
1. balkáni gerle (<i>S. decaocto</i>)	-	-	1
2. barátcinege (<i>P. palustris</i>)	3	5	14
3. barátposzáta (<i>S. atricapilla</i>)	33	34	1129
4. barázdabillegető (<i>M. alba</i>)	-	-	1
5. berki tücsökmadár (<i>L. fluviatilis</i>)	-	-	4
6. cigánycsuk (<i>S. torquata</i>)	2	-	19
7. citromsármány (<i>E. citrinella</i>)	4	3	233
8. cserregő nádiposzáta (<i>A. scirpaceus</i>)	-	-	11
9. csicsörke (<i>S. serinus</i>)	-	-	8
10. csilpcsalpfüzike (<i>Ph. collybita</i>)	47	13	386
11. csíz (<i>C. spinus</i>)	-	-	20
12. csuszka (<i>S. europaea</i>)	1	2	12
13. erdei cankó (<i>T. ochrupos</i>)	-	-	1
14. erdei fülesbagoly (<i>A. otus</i>)	-	-	1
15. erdei pinty (<i>F. coelebs</i>)	16	2	54
16. erdei pityer (<i>A. trivialis</i>)	-	-	44
17. erdei szürkebegy (<i>P. modularis</i>)	30	-	71
18. énekes nádiposzáta (<i>A. palustris</i>)	-	5	34
19. énekes rigó (<i>T. philomelos</i>)	15	3	213
20. fekete harkály (<i>D. martius</i>)	-	-	1
21. fekete rigó (<i>T. merula</i>)	7	3	447
22. fenyőpinty (<i>F. montifringilla</i>)	-	-	12
23. fenyőrigó (<i>T. pilaris</i>)	-	-	4
24. fenyvescinege (<i>P. ater</i>)	-	-	1
25. fitiszfüzike (<i>Ph. trochilus</i>)	2	-	72
26. fogoly (<i>P. perdix</i>)	-	-	1
27. foltos nádiposzáta (<i>A. schoenobaenus</i>)	-	-	40
28. függőcinege (<i>R. pendulinus</i>)	-	-	9
29. fülemüle (<i>L. megarhynchos</i>)	-	-	12
30. fűrj (<i>C. coturnix</i>)	-	-	2
31. fűsti fecske (<i>H. rustica</i>)	-	1	170
32. gyurgyalag (<i>M. apiaster</i>)	-	-	4
33. hantmadár (<i>O. oenanthe</i>)	-	-	1
34. házi rozsdafarkú (<i>Ph. ochruros</i>)	1	-	22
35. hegyi billegető (<i>M. cinerea</i>)	-	-	4
36. hegyi fakusz (<i>C. familiaris</i>)	-	-	11
37. karvalyposzáta (<i>S. nisoria</i>)	-	4	3
38. kenderike (<i>C. cannabina</i>)	-	-	3
39. kerti geze (<i>H. icterina</i>)	-	-	35
40. kerti poszáta (<i>S. borin</i>)	-	3	66
41. kerti rozsdafarkú (<i>Ph. phoenicurus</i>)	-	-	20
42. kék cinege (<i>P. caeruleus</i>)	6	30	257
43. kis fakopács (<i>D. minor</i>)	-	1	6
44. kis légykapó (<i>F. parva</i>)	-	-	1
45. kis poszáta (<i>S. curruca</i>)	-	1	153
46. kormos légykapó (<i>F. hypoleuca</i>)	-	2	65
47. közép fakopács (<i>D. medius</i>)	-	-	2
48. meggyvágó (<i>C. coccothraustes</i>)	1	-	58
49. mezei poszáta (<i>S. communis</i>)	-	5	113
50. mezei veréb (<i>Pas. montanus</i>)	16	2	135
51. molnárfecske (<i>D. urbica</i>)	-	-	9
52. nádi sármány (<i>E. schoeniclus</i>)	-	-	136
53. nádi tücsökmadár (<i>L. luscinioides</i>)	-	-	5

54. nagy fakopács (<i>D. major</i>)	-	-	27
55. nagy fülemüle (<i>I. luscini</i>)	-	-	2
56. nagy őrgébics (<i>L. excubitor</i>)	-	-	2
57. nyaktekerecs (<i>J. torquilla</i>)	-	5	15
58. ökörszem (<i>T. troglodytes</i>)	1	-	50
59. örvös légykapó (<i>F. albicollis</i>)	-	1	-
60. őszapó (<i>Ae. caudatus</i>)	2	1	73
61. partifecske (<i>R. riparia</i>)	-	-	1
62. réti pityer (<i>A. pratensis</i>)	-	-	8
63. réti tücsökmadár (<i>L. naevia</i>)	-	-	16
64. rozsdás csuk (<i>S. rubetra</i>)	-	-	17
65. rozsdástorkú pityer (<i>A. cervinus</i>)	-	-	1
66. rövidkarmú fakusz (<i>C. brachydactyla</i>)	-	-	8
67. sárgabillegető (<i>M. flava</i>)	-	-	3
68. sárgarigó (<i>O. oriolus</i>)	-	-	1
69. sárgafejű királyka (<i>R. regulus</i>)	3	-	49
70. sárszalonka (<i>G. gallinago</i>)	-	-	2
71. seregély (<i>S. vulgaris</i>)	-	4	-
72. sisegő fűzike (<i>Ph. sibilatrix</i>)	-	-	24
73. sordély (<i>E. calandra</i>)	-	-	2
74. süvöltő (<i>P. pyrrhula</i>)	-	-	11
75. szajkó (<i>G. glandarius</i>)	-	-	4
76. széncinege (<i>P. major</i>)	6	24	289
77. szőlőrigó (<i>T. iliacus</i>)	4	-	6
78. szürke küllő (<i>P. canus</i>)	1	-	-
79. szürke légykapó (<i>M. striata</i>)	-	-	27
80. tengelic (<i>C. carduelis</i>)	-	-	68
81. törpegém (<i>I. minutus</i>)	-	-	1
82. tövisszúró gébics (<i>L. collurio</i>)	-	1	58
83. tüzesfejű királyka (<i>R. ignicapilla</i>)	-	-	28
84. vízityúk (<i>G. chloropus</i>)	-	-	2
85. vörösbegy (<i>E. rubecula</i>)	167	24	766
86. zöld küllő (<i>P. viridis</i>)	-	-	2
87. zöldike (<i>C. chloris</i>)	9	2	257
Összesen	377	181	5956

1. táblázat. A gyűrűzött madarak egyedszáma fajonként

Végül köszönjük önzetlen munkáját mindazoknak, akik gyűrűzőként vagy segítőként sokat tettek a madárgyűrűzési programok sikeres lebonyolításáért.

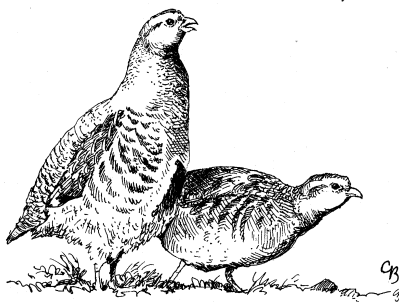
Állandó munkatárs és gyűrűző: Lukács Zoltán, Pécs

Gyűrűzők: Góczán József Körmend, Illés Péter Kőszeg, dr. Kalmár Sándor Sopron, dr. Király Gergely Völcsej, Koszorús Péter Sótorny, Lenczl Mihály Budapest, Polovitzer Péter Budapest, Szentendrey Géza Szentendre, Tar Éva Körmend, Varga László Lukácsháza.

Segítők: Bánhidi Márton Szombathely, Bíró Martin Táplánszentkereszt, Csuka András Szombathely, Lendvai Imre Szombathely, Lőrincz Csilla Szombathely, Ruff Andrea Szombathely, Somogyi Zoltán Szombathely, Szabolcs Alex Szombathely, Szentendrey-Kovács Orsolya Őriszentpéter.

Faj EURING Kód	Gy M	Kor/ Ivar	Dátum	Hely	Koordináta	Távolság km	Gyűrűző
Szőlőrigó TURILI	Gy	1/-	2007.11.06	Tömörd (AH)	47°21'N 16°40'E	536	Lenczl Mihály
	M	F/-	2008.11.09	Balze Olaszország	43°46'N 12°05'E		
Kék cinege PARCAE	Gy	1/-	2007.10.05	Tömörd (AH)	47°21'N 16°40'E	248	Németh Csaba
	M	1/-	2008.11.20	Stanisic Szerbia	45°56'N 19°10'E		
Kék cinege PARCAE	Gy	1/-	2007.10.22	Tömörd (AH)	47°21'N 16°40'E	380	Góczán József
	M	F/-	2008.12.03	Solerno Olaszország	46°49'N 11°43'E		
Meggyvágó COCCOC	Gy	F/H	2005.09.04	Tömörd (AH)	47°21'N 16°40'E	118	Szentendrey Géza
	M	F/-	2009.04.04	Mór Magyaró.	47°24'N 18°14'E		
Erdei pinty FRICOE	Gy	1+/H	2005.10.06	Tömörd (AH)	47°21'N 16°40'E	643	Polovitzer Péter
	M	-	2007.06.30	La Spezia Olaszország	44°06'N 9°50'E		
Fenyőpinty FRIMON	Gy	1/-	2005.10.27	Tömörd (AH)	47°21'N 16°40'E	150	Kis János
	M	1+/-	2007.12.12	Smolinske Szlovákia	48°40'N 17°08'E		
Fenyőpinty FRIMON	Gy	1/H	2005.11.05	Tömörd (AH)	47°21'N 16°40'E	381	Mátrai Norbert
	M	F/H	2009.03.28	Walbrzych Lengyelo.	50°46'N 16°17'E		
Csilpcsalp- füzike PHYCOL	Gy	1/-	2008.11.15	Ljubljana Szlovénia	46°01'N 14°29'E	224	Koszorús Péter
	M	F/-	2009.10.10	Tömörd (AH)	47°21'N 16°40'E		
Nádi sármány EMBSCH	Gy	1/H	2009.10.03	Kos Szlovákia	48°44'N 18°34'E	209	Lukács Zoltán
	M	1/H	2009.10.28	Tömörd (AH)	47°21'N 16°40'E		

2. táblázat. Tömördön gyűrűzött és máshol megkerült, illetve Tömördön megkerült és máshol gyűrűzött madarak 2009-ben érkezett adatai. Rövidítések: AH = Actio Hungarica, Gy = gyűrűzés helye, M = megkerülés helye, 1 = 1. évében lévő madár, 1+ = 1 évnél idősebb madár, H = hím

Fogoly (*Perdix perdix*)

A fekete rigó (*Turdus merula*) őszi vonulásának dinamikája Tömördön

Hittaller Anna¹ – Gyurácz József¹ – Bánhidi Péter²

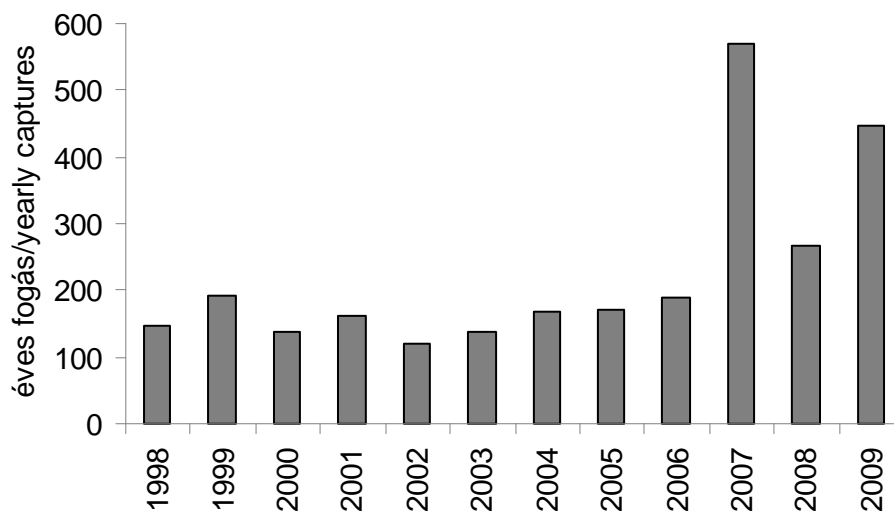
1: Nyugat-magyarországi Egyetem, Biológia Intézet, Állattani Tanszék
9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4., e-mail: gyjozsi@ttmk.nyme.hu

2: Meszlen, Béke u. 51., e-mail: dr.banhidip@freemail.hu

A. Hittaller, J. Gyurácz, P. Bánhidi: Post-breeding migration dynamics of Blackbird in Tömörd

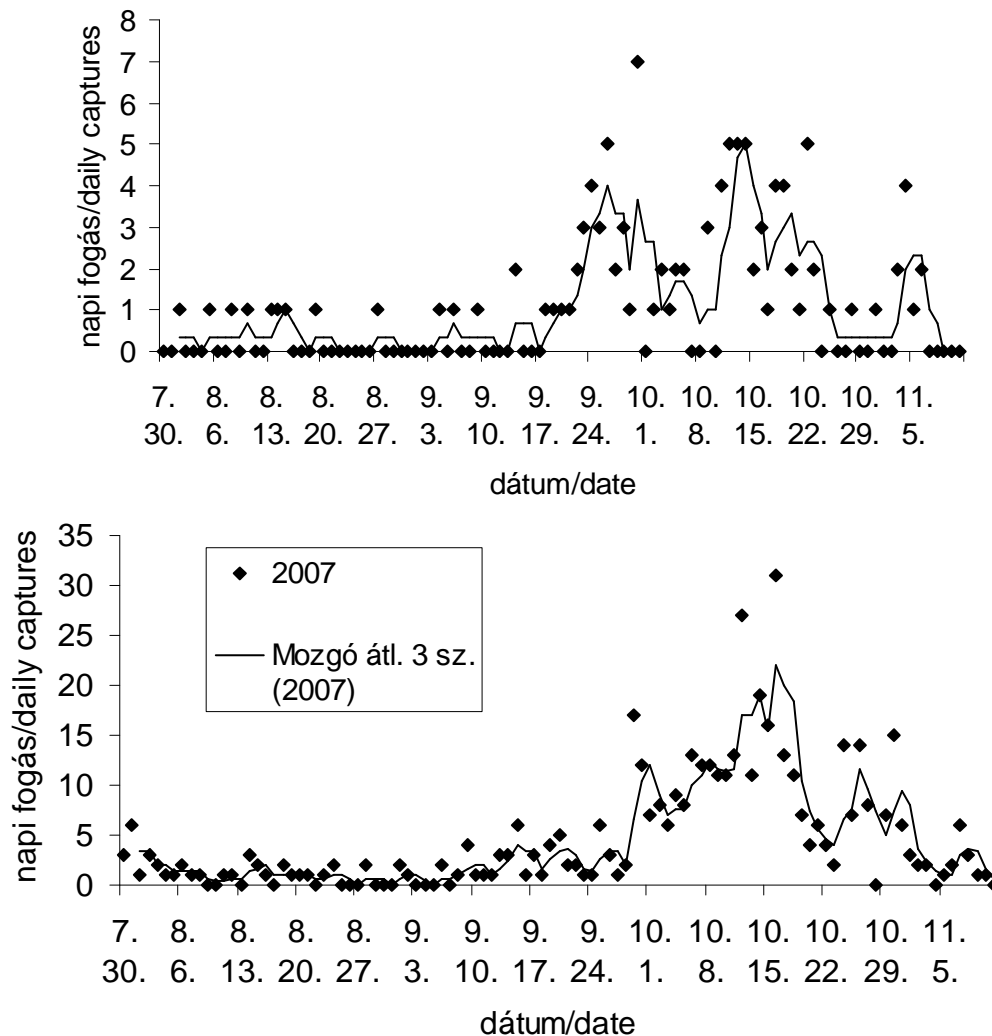
The Blackbird is one of our most frequent songbirds, both in the nesting and migration period in Tömörd. The autumn migration of the blackbirds was studied using data from birds captured during post-breeding period of 1998-2009. The peak migration periods were in the mid-October. The median date of the autumn migration peak was in the first half of October for juvenilis and adults.

A fekete rigó (*Turdus merula*) a gyűrűzött madarak mennyisége alapján minden vizsgálati évben a tíz leggyakoribb madárfaj közé tartozott, 1998 és 2009 között összesen 2712 példányt gyűrűztünk. Az éves gyűrűzések alapján a fekete rigó állománya stabilnak mondható 1998 és 2005 között, 2006 után az állomány növekedett az előző időszakokhoz képest. A 2002-2003-as legalacsonyabb példányszám összefüggésben lehetett azzal, hogy az Usutu vírus hatása miatt ebben az időszakban Bécs környékén nagyarányú fekete rigó elhullást tapasztaltak. Az egyes évek átlagos napi fogásai szignifikánsan különböztek (Kruskal-Wallis teszt: $H=50,74$, $p<0,001$), 2007-ben (570 példány) és 2009-ben (447 példány) lényeges több madarat gyűrűztünk, mint más években (1. ábra).

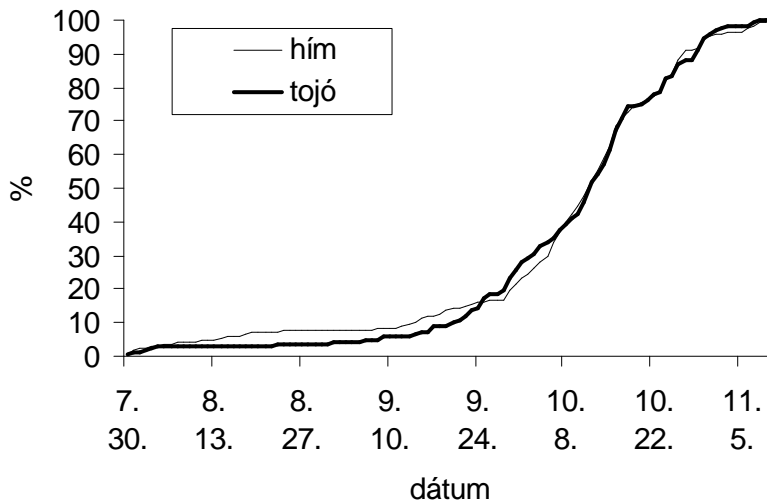
1. ábra. Az évente gyűrűzött madarak száma

A tömördi Nagy-tó környékén a fekete rigók őszi vonulásának csúcsidezőzaka október közepére esett (2. és 3. ábra). Az átvonulók valószínűleg a Kárpát-medencéből származtak, mivel a Magyarországtól északra fészkelők a Kárpátok és az Alpok magas hegyvonulatai miatt nagy számban nem vonulnak át hazánkban. Magyarországtól északra sok fekete rigót gyűrűznek, eddig azonban mindössze egy orosz gyűrűs rigó került meg hazánkban. Az egyes években zajló vonulások között lényeges különbséget nem tapasztaltunk, a napi fogások median dátuma fiataloknál 2004-ben október 6., 2007-ben október 10., öregeknél 2004-ben október 15., 2007-ben október 12. volt. A fiatalok aránya lényegesen nagyobb volt a vonulási időszakban (pl. 2007-ben 84 %), mint az öregeké és vonulásuk általában egy-két nappal előbb kezdődött, mint az öreg madaraké. Az öregek későbbi vonulása a rövid távú, részleges vonuló fajokra jellemző. A hímek és tojók aránya megközelítőleg 1 : 1 volt és minden évben teljesen együtt vonultak (4. ábra).

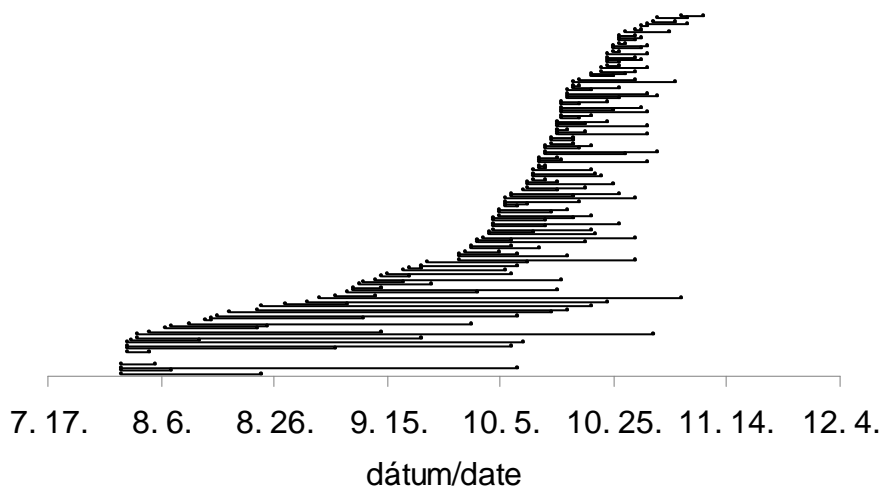

2 és 3. ábra. A naponta gyűrűzött madarak száma 2004-ben és 2007-ben

Ugyanazon vizsgálati időszakban visszafogott madarak aránya évente 13 és 33 % között változott és a visszafogott madarak átlagosan 20 napra szakították meg vonulásukat Tömördön. A július-augusztusban gyűrűzött, valószínűleg a helyi fészkelőkhöz tartozó madarak egy része november elejéig marad és valószínűleg át is telet Tömörd környékén. A vonulás csúcsidőszakában érkező madarak jelentős része egy hétnél rövidebb pihenőidő után tovább vonult a teletőterületek felé (5 ábra). A tömördi és a Tömördön átvonuló fekete rigók többsége a gyűrűs madarak megkerülése alapján október közepétől január elejéig Olaszországban tölti a telet. A megkerült madarak jelentős részét lelőtték.

4. ábra. A hím és tojó madarak napi fogásának arányai (%) 2007-ben

5. ábra. A visszafogott madarak minimum tartózkodási ideje 2007-ben. Egy vonal egy visszafogott madár első és utolsó befogásának dátumát köti össze

A nagy fakopáncs (*Dendrocopus major*) térbeli és időbeli eloszlása Tömördön

Gyurácz József¹ – Bánhidi Péter²

1: Nyugat-magyarországi Egyetem, Biológia Intézet, Állattani Tanszék
9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4., e-mail: gyjozsi@ttmk.nyme.hu
2: Meszlen, Béke u. 51., e-mail: dr.banhidip@freemail.hu

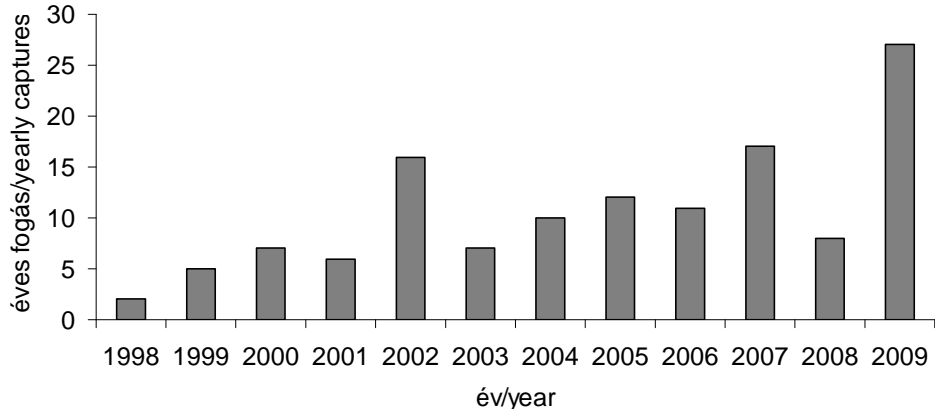
drbanhidi@freemail.hu

J. Gyurácz, P. Bánhidi: Spatial distribution and dynamics of Great Spotted Woodpeckers in Tömörd

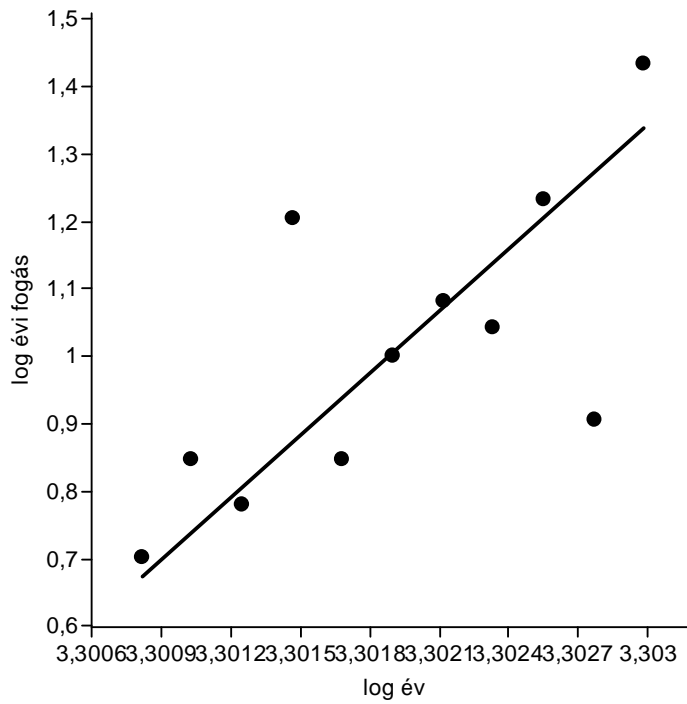
We ringed 144 Great Spotted Woodpeckers between 1998 and 2009. The ringed individuals' number showed a significant increasing tendency from 1999 to 2009. The sex ratio was 1:1. The mean body mass and wing-length of juveniles and adults did not differ significantly. The mean body mass of males was significantly bigger than mean body mass of femals. Their mean wing-lengths did not differ significantly from each other. More than half of birds captured in the bushy.

Tömördön 1998 és 2009 között gyűrűzött harkály fajok közül a nagy fakopáncs (*Dendrocopus major*) volt a leggyakoribb. A tavaszi és őszi Actio Hungarica (AH) és a CES programokban összesen 144 példányt gyűrűztünk. A jelen tanulmányban az 1998-2008 őszi (július végétől november elejéig) AH és két (1999 és 2004) tavaszi (március vége, április eleje) AH programban gyűrűzött madarak adatai alapján mutatjuk be a nagy fakopáncs éves és napi fogásainak eloszlását, napi aktivitását (óránkénti fogások eloszlása), a fogott madarak ivar és koreloszlását, a fogott madarak élőhely szerinti eloszlását, továbbá ismertetjük a madarak átlagos szárnyhossz és testtömeg értékeit.

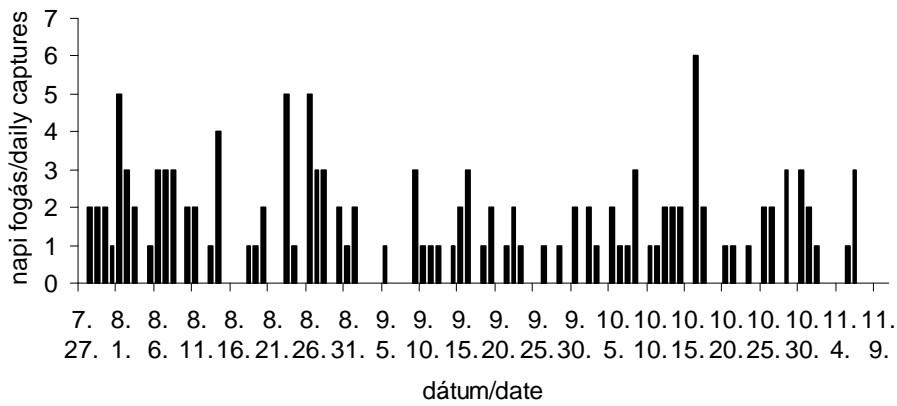
A vizsgált időszakban 102 madarat gyűrűztünk, 32 példányt fogtunk vissza a gyűrűzés évében és mindössze 3 fakopáncsot fogtunk vissza a gyűrűzést követő első évben. Egyet sem fogtunk vissza a gyűrűzést követő második, harmadik, stb. évben és egy sem került meg más hazai vagy külföld területen. 2009-ben fogtuk a legtöbb nagy fakopáncsot (27 pld, 1. ábra). A gyűrűzött egyedek száma lényeges növekvő tendenciát mutatott 1999-től 2009-ig, $r=0,71$; $p=0,01$ (2. ábra). Mindegyik vizsgálati időszakban naponta csak egy-két madarat fogtunk és a napi fogások eloszlása az egyes vizsgálati időszakokban egyenletes (3. ábra). A fogások óránkénti eloszlása alapján a nagy fakopáncs nappali aktivitása kiegyenlítettnek mondható, egy kicsit aktívabb délelőtt és a kora délutáni órákban, mint a nap más időszakaiban (4. ábra). A fiatal madarak 48 %-át, az öregek 58 %-át a bokrosban (töviskés) fogtuk be (5. ábra).

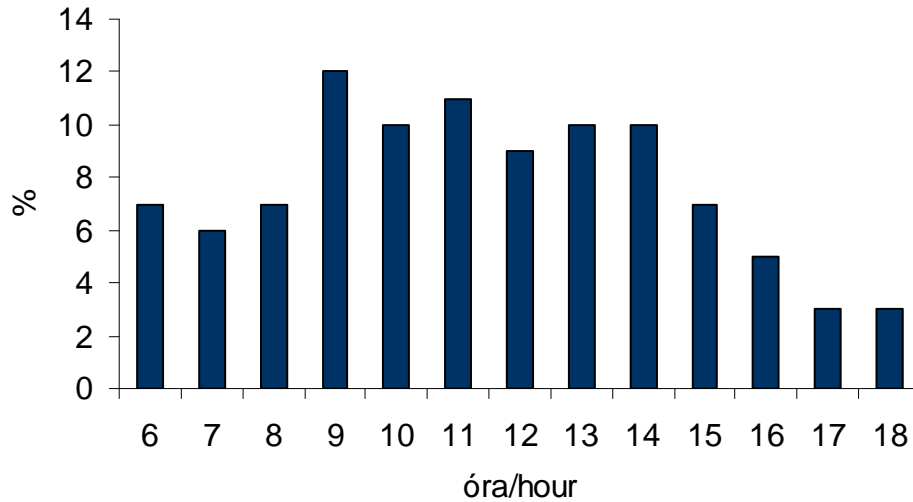
1. ábra. Az évente fogott madarak száma

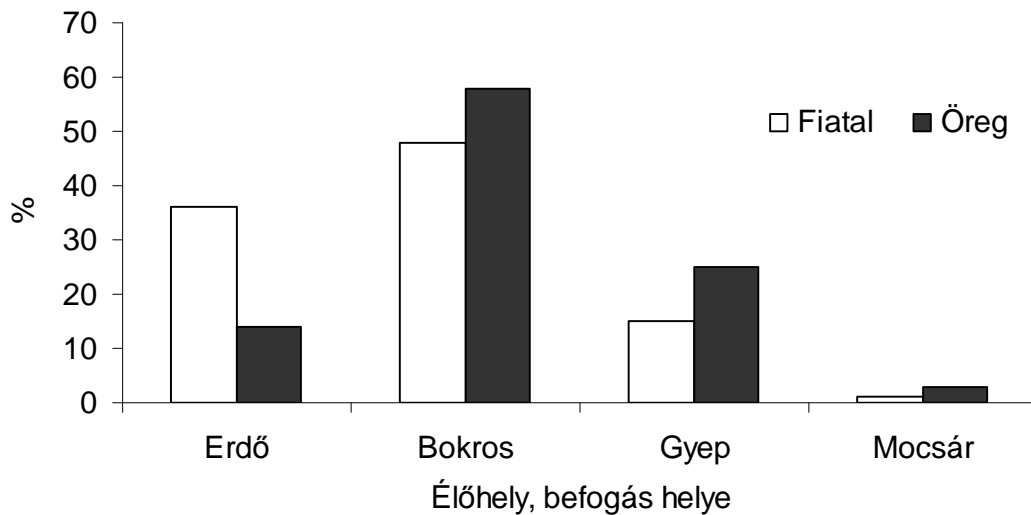
2. ábra. 1999-től 2009-ig évente fogott madarak számának (log N) lineáris regressziós elemzése

3. ábra. 2000-től 2009-ig naponta fogott madarak száma

4. ábra. A fogások eloszlása óránként

5. ábra. A befogott fiatal és öreg madarak élőhely szerinti eloszlása

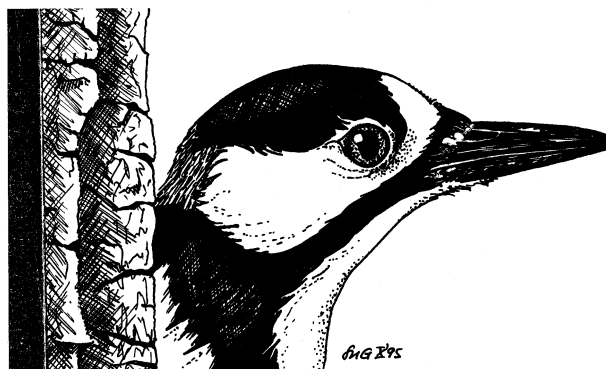
A gyűrűzött madarak kor (fiatal = 1. évében lévő, öreg = 1 évesnél idősebb madár) és ivar szerinti eloszlását az 1. táblázat tartalmazza, az ivararány 1 (35 hím) : 1 (37 tojó) volt. A fiatal és öreg madarak átlagos testtömege (fiatal: $73,74 \pm 4,87$ g, öreg: $75,67 \pm 4,59$ g, $t=1,51$, $p>0,05$) valamint átlagos szárnyhossza (fiatal: $132,02 \pm 4,51$ mm, öreg: $133,28 \pm 3,30$ mm, $t=1,19$, $p>0,05$) szignifikánsan nem különbözött egymástól. A hímek átlagos testtömege ($75,67 \pm 4,62$ g) szignifikánsan nagyobb volt, mint a tojóké ($73,48 \pm 3,47$ g, $t=2,09$, $p=0,04$), szárnyhosszuk ($133,00 \pm 3,19$ mm) lényegesen nem különbözött a tojókétól ($132,84 \pm 3,06$ mm, $t=0,17$, $p>0,05$).

Fiatal			Öreg		Fejlett	
ismeretlen	hím	tojó	hím	tojó	hím	tojó
28	17	18	15	11	3	8

Az eredmények alapján megállapíthatjuk, hogy a nagy fakopáncs helyi állománya stabil, illetve a vizsgált időszakban növekvő tendenciát mutatott. A vizsgált időszakban a fészkelési lehetőségek (öreg, odva fák) nem változtak lényegesen a vizsgálati területen, ezért úgy gondoljuk, hogy az utóbbi évek enyhe, hó nélküli telei jobb táplálkozási feltételeket biztosítva növelhették a nagy fakopáncs téli túlélési esélyeit és állománynagyságát. Feltételezzük, hogy a többi hazai költőállomány is növekedett és ez is oka lehet annak, hogy a harkályok által épületekben okozott kárról egyre többet hallunk az utóbbi években. A jobb téli túlélési esélyek ellenére az 1 éves és egy éven túli alacsony megkerülési arány alapján arra következtetünk, hogy a nagy fakopáncs fiatal kori halálozási aránya magas lehet.

A nagy fakopáncs erősen kötődik fészkelési és táplálkozási területéhez költési időszakon kívül is, ez oka lehet annak, hogy naponta csak egy-két madarat fogtunk. Ha el is hagyják territóriumukat, valószínűleg fészkelési időn kívül sem repülnek több kilométeres távolságokra, mert eddig nem voltak Tömördön kívüli megkerülések és a napi fogásokban nem figyelhetők meg nagyobb hullámzások.

Az ivararány megfelel a nagy fakopáncs monogám párzási rendszerének. A hímek nagyobb átlagos testtömege valószínűleg a nagyobb testtömegű madarak sikeresebb fészkelési, táplálkozási territórium foglalásának, illetve ennek eredményeként a sikeresebb párválasztásuknak és szaporodásuknak lehet következménye. Napi aktivitásuk, táplálkozásuk fő időszaka a délelőtt, de egész nap járnak táplálék után. A fakopáncsok nagyobb része a költési időben végzett helyi pontszámlálások alapján az erdőben (cseres-tölgyes, gyertyános-tölgyes, akácos) költ, de táplálkozási területük a bokros is, ahol a fiatal és öreg madaraknak körülbelül felét fogtuk be. A nagy fakopáncs helyi állományának védelme érdekében az erdőt és a bokrost egyaránt fenn kell tartani.

Nagy fakopáncs (*Dendrocopus major*)

Keleti csilpcsalpfüzike (*Phylloscopus collybita tristis*) Tömördön

Király Gergely¹ - Lukács Zoltán²

1: 9462 Völcsej, Fő u. 127. e-mail: gkiraly@emk.nyme.hu

2: 7624 Pécs, Jurisics Miklós u. 38. e-mail: lukcsika@freemail.hu

G. Király, Z. Lukács: Occurrence of East Common Chiffchaff in Tömörd

One bird was ringed on 6 November 2009 in Tömörd Bird Ringing Station.

A Tömördi Madárvártán működő madárgyűrűző táborban 2009. november 06-án reggel 7 órakor a keleti csilpcsalpfüzike (*Phylloscopus collybita tristis*) egy példányát fogtuk gyűrűzés közben. A madárra a W139119 számú gyűrűt tettük.

A madár leírása:

Tollazata egészére a világos barnásszürke árnyalat jellemző, határozott barna és mindennemű sárga árnyalat nélkül. Az alsó testtollak piszkosfehérek, sárga színek nincsenek. Az alsó szárnyfedők és hónaljtolak halványsárgák. A faroktollakon, az evezők külső zászlóján és az első- és másodrendű fedőkön gyenge olívvöld árnyalat figyelhető meg. Az elsőrendű fedők csúcsa kissé világosabb, így együttesen gyenge szárnycsíkot alkotnak. A szemöldöksáv csak a szem mögött határozott (világosszürke), a kantár közepesen erős, középszürke. A szemgyűrű közepén megszakított. A láb sötét barnásszürke. A leírt ismérvek teljes mértékben megfelelnek a SVENNSON (1992) által írottaknak. A faroktollak és evezők fénytelenek, előbbiek kissé hegyesek és kopottak voltak, ez alapján a madarat első éves (immatur) korúnak véltük.

Méretadatok: szárny 55 mm, 3. kézevező 42 mm, farok 44 mm, szárnyformula: 345 2 5 7 07 8, I-II: 12 mm, \pm : 5 mm. Szűkített a 3.,4.,5.,6. evező (a 6.-on is jól láthatóan). A madár tömege 6,8 g, kondíciója közepes (3).

Elengedése után néhány percig a környező bokrokon tartózkodott, eközben többször hallottuk hívóhangját, amely jelentősen eltért a csilpcsalpfüzike törzsalakjának hívóhangjától. A hang vékonyabb, gyengébb, panaszosabb és halkabb volt („piüp-piüp”).

A fogás időpontjában és az azt megelőző napokban eseménytelen, ködös, szélcsendes idő uralkodott, hajnalban 2-3, napközben 4-5 °C hőmérséklettel. A fogás a 4-es számú hálóállásban történt, amely viszonylag nyílt helyen, két oldalról szántóval, két oldalról másodlagos, cserjésedő gyepel körülvett bokorcsoportban áll.

A bokorcsoportot kökény, gyepűrózsa és egybibés galagonya alkotja. A hálóállásban 2 db 12 m-es lengyel függönyháló állt.

A befogást megelőző 7 napban a tábor hálóiba nem került csilpcsalpfüzike, a területen hívóhangját sem hallottuk.

A *Ph. collybita tristis* az Urál térségében és Szibériában költ. Magyarországon rendkívül ritka átvonuló, adatai elsősorban az őszi időszakból ismertek, egy áprilisi megfigyeléssel (Magyarország madarainak névjegyzéke (2008) alapján) – bár megkockáztatható, hogy ritkasága elsősorban nehéz felismerhetőségével magyarázható. Mivel ázsiai areája (elterjedési terület) átfed az *abietinus* alfajával, ahol átmeneti populációk is léteznek, a hazai Nomenclatorban (névjegyzék) a megfigyelt példányokat „*tristis* típusú”-ként sorolták be.

A rozsdástorkú pityer (*Anthus cervinus*) első gyűrűzött példánya Tömördön

Koszorús Péter – Gyurácz József¹ – Bánhidi Péter² – Lukács Zoltán – Kalmár Sándor

1: Nyugat-magyarországi Egyetem, Biológia Intézet, Állattani Tanszék
9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4., e-mail: gyjozsi@ttmk.nyme.hu
2: Meszlen, Béke u. 51., e-mail: dr.banhidi@freemail.hu

P. Koszorús, J. Gyurácz, P. Bánhidi, Z. Lukács Z., S. Kalmár S: The first ringed Red-throated Pipit in Tömörd

One bird was ringed on 9 October 2009 in Tömörd Bird Ringing Station.

A rozsdástorkú pityer első Vas megyei előfordulásáról Chernel István számolt be az *Aquila* folyóirat 1919. évi számában: „Köszegtől keletre eső Tömörd község egyik nagy ugaron maradt táblájáról kelt fel előttem e fajnak példánya jellemző „bíiszt-bíiszt” szavát hallatva. Nyugatmagyarországban először Fászlai István észlelte 1883. májusban Sopron vidékén, majd 1895-ben Eszterházán került meg május 17-én, végül 1900. szept. 11-én és 1901. szept. 20-án a Fertőn.”

2009. október 9-én 19 órakor egy példányt fogtunk a tóban lévő, bokorfüzes és gyékényes mellett felállított 22-es hálóval. A fiatal madár még jelentős vonulási zsírtartalékkal (4) és fejlett mellizomzattal (3) rendelkezett, ami arra utal, hogy valószínűleg egy napra megpihent Tömördön és folytatta útját a telelőterülete felé. A madár testtömege 20,3 gramm, szárnyának hossza 76 mm, harmadik kézevezőjének

hosszúsága 57 mm volt. Magyarországon 1951 és 2006 között 34 példányt gyűrűztek. A rozsdástorkú pityer hazánkhoz legközelebbi fészkelő állományai a skandináviai nyíresekben és az erdős tundrán vannak. Kis számban vonulnak át Magyarországon, többségük szeptember 20. és október 10. között és valahol Kelet-Afrikában telelhetnek.

Adatok a Kőszegi-hegység kis légykapó (*Ficedula parva*) állományának ismeretéhez

Németh Csaba

Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság, Őriszentpéter
9730 Kőszeg Aradi vértanúk parkja, e-mail: nemeth@onp.kvvm.hu

Cs. Németh: Data for the population of the Red-breasted Flycatcher in the Kőszeg Mountains

In 2009 a survey was made in the mountain region of Kőszeg to show the situation of the red-breasted flycatcher population. The results of the survey proved that the local population of this species stable in the last thirteen years. 10 revirs and 1 nesting were registered in 2009.

A kis légykapó (*Ficedula parva*) hazánk ritka énekesmadara. Élőhelyét nálunk a hűvös, hegyvidéki patak völgyek képezik, ahol elsősorban középkorú vagy idős bükkösökben, kisebb részt elegyes lomberdőkben fészkel. Aktuális hazai állomány nagyságáról rejtett életmódja miatt keveset tudunk, ugyanakkor jelenlét-hiány típusú vizsgálatok a Kárpát-medence belsejében élő populáció utóbbi 3-4 évben bekövetkezett drasztikus csökkenéséről tanúskodnak. Eltűnt a Zempléni-hegységből, a Bükkből, ahol korábban a legnagyobb népessége fészkel, de összeomlott a dél-dunántúli (Mecsek, Zselic) állománya is (Haraszthy L. és Deme T. szóbeli közlése).

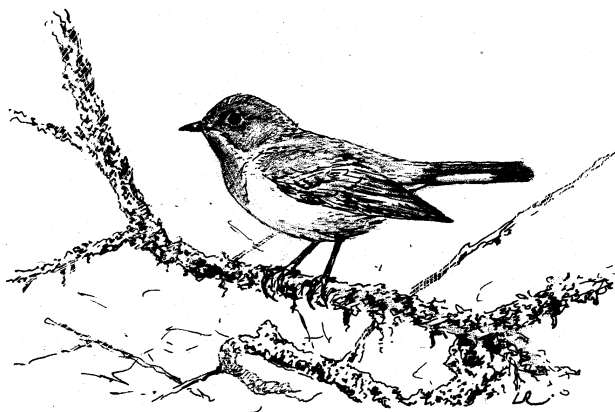
Kőszegi-hegységbeli fészkelési viszonyainak hosszú távú vizsgálatát 1996-ban kezdtem el, azóta 1-3 éves rendszerességgel felmérem fészkelő állományát. A fent vázolt negatív tendenciák egyre nagyobb jelentőséget adnak a vizsgálatnak, így azt 2009-ben is elvégeztem.

A vizsgálat módszere megegyezett a korábbi évekével: az előző felmérések alapján ismerté vált fészkelőhelyeket kerestem fel és az éneklő hímek száma alapján becsültem az állomány nagyságát. A felmérés így sem fedte le a Kőszegi-hegység potenciális kis légykapó élőhelyeit, mivel egyrészt nem sikerült minden korábbról

ismert fészkelőhelyet végigjárni, másrészt pedig a vizsgálatok kezdete óta eltelt 13 év során a potenciális élőhelyek köre is változott (erdők korosbodása és kitermelése). A felmérést 2009. júniusának első felében végeztem.

A felmérés során 10 helyen észleltem éneklő hím jelenlétét, ami az elmúlt 13 év során tapasztaltak alapján átlagosnak mondható a terület vonatkozásában. Egy esetben a madár fészket is sikerült megtalálni: 2009. június 4-én a tojó 6 tojásos fészken kotlott. A fészek egy általam korábban a kis légykapó számára kihelyezett speciális mesterséges fészkekodúban volt található. Ez az első bizonyítéka annak, hogy a Mátrában kifejlesztett és sikeresen alkalmazott odút a kis légykapó a Kőszegi-hegységben is elfoglalja.

A felmérés alapján elmondható, hogy a kis légykapó populációjának egyéb hazai fészkelőterületeken tapasztalt negatív változásaival szemben a Kőszegi-hegységben állomány stagnál. A jelenség magyarázata nyilvánvalóan összetett és bonyolultságának megfelelő szintű vizsgálatokat igényelne, melyek esetleges tervezésével kapcsolatban azonban megfontolandónak tartom az alábbiakat: Dendrológiai kutatások kimutatták, hogy a napjainkban zajló klímaváltozás következtében - függetlenül annak nehezen jósolható időbeliségétől- a bükk (*Fagus sylvatica*) fafaj számára szükséges környezeti feltételek a Kárpát-medence belsejében az elmúlt évszázadhoz képest csak jelentősen kisebb területen lesznek adottak. A bükk a vizsgálatok modelljeinek tanulsága szerint a Bakony és az Alpokalja területére fog visszahúzódní. Ugyanakkor a korábbról ismert kis légykapó élőhelyek döntő többsége hazánk mai területén a bükk klimatikus optimumával esett egybe. Lehetséges, hogy a rövidebb életciklusú, ezért a változásokra érzékenyebben reagáló kis légykapó összezsugorodott hazai állománya előre kijelölte a hosszabb életciklusú, lassabban reagáló bükk fafaj jövőbeli hazai areájának határait?

Kis légykapó (*Ficedula parva*)

A Chernel-kerti odútelep, 2009

Barki Márta

9737 Bük, Ifjúság útja 50., e-mail: barkim@freemail.hu

M. Barki: Nest-box colony in the Chernel Garden in Kőszeg, 2009

There are 52 nest-boxes in the Chernel Garden in Kőszeg. The nest-boxes were controlled regularly once a week from 15 March 2009 to 5 August 2009. In 15 of them were Great Tit; in 4 of them were Blue Tit; in 2-2 of them were Nuthatch and Eurasian Tree Sparrow; and one of them were Common Starling, Black Redstart brooded.

Az elmúlt négy évhez hasonlóan az odúlakó madarokról folytatott kutatás a Chernel-kertben az odútelep tavaszi takarításával, és javításával kezdődött. Ezeket a munkálatokat már február végén elvégeztem, március 15-től pedig heti rendszerességgel ellenőriztem az odúkat.

2009-ben hat madárfaj egyedei költöttek a Chernel-kertben és az Aradi vértanúk parkjában elhelyezett 52 odúban. A hat faj egyedei összesen 24 fészekaljnyi (146 db) fiókat neveltek. (2007-ben 29 fészekben volt 130 fióka; 2008-ban 28 fészekben 131.) A telep kihasználtsága 42%-os, ami jónak mondható, hiszen a kert kicsi területéhez (3,5ha) képest sok odú van elhelyezve.

Legnagyobb számban a széncinege (*Parus major*) költött. A lerakott 15 fészekaljnyi (összesen 119) tojásból 97 fiókat reptettek ki. A tojások 81%-ából repült ki fióka, ami az elmúlt évek 48 (2008) ill. 57%-ához (2007) képest jelentős javulás. Egy 9 tojásos fészekaljat elhagytak a szülők.

A kék cinegék (*Parus caeruleus*) 4 odúban raktak összesen 37 tojást, melyből 23 fiókat reptettek. A csuszka (*Sitta europaea*) két fészekéből összesen 13 fióka repült ki. A kerti rozsdafarkú (*Phoenicurus phoenicurus*) is sikeresen fészkel a megszokott odújában, vagyis harmadik éve ugyanabban. Mind a hét tojásból sikeresen nevelték fel a fiókákat.

A mezei veréb (*Passer montanus*) az elmúlt évekhez képest kevés odút foglalt el, s az eddigi 2-3 költés/pár helyett mindössze két költés volt, külön odúban. A 7 tojásból 6 fiókat neveltek.

A seregély a kuvikodúban fészkel. A költését az odú nehéz ellenőrizhetősége miatt nem tudtam nyomon követni, de április 26. körül többször láttam az etető szülőket.

Az idei év kedvezett a fészkelésnek, mert bár a fészkek száma elmaradt az előző évekéttől, de minden faj esetében jó arányban repültek ki a fiókák. Az összes tojás 76%-ából sikerült a fiókákat felnevelniük. (a költségek adatait lásd a táblázatban)

faj	odú száma	típus	kitettsé	tojás (db)	kikelt	kirepül	tojásrakás kezdete	kirepülés napja
					fiókák	száma		
					(db)			
Parus major	6	B	DNy	9	9	9	4. 7.	5.12.-15.
Parus major	7	B	DK	6	6	5	5. 26.	6.28.-7.1.
Parus major	10	B	K	9	6	6	4. 5.	5.12.-15.
Parus major	13	B	D	9	9	9	4. 7.	5.12.-15.
Parus major	30	B	DNy	7	7	7	4. 14.	5.19.-23.
Parus major	32	B	DNy	8	8	8	4. 3.	5.12.-18.
Parus major	38	B	K	9	9	9	4. 6.	5.12.-19.
Parus major	41	B	ÉK	9	8	8	4. 6.	5.12.-18.
Parus major	48	B	DNy	9	-	-	4. 12.	-
Parus major	K4	B	DK	9	9	6	4. 5.	5.12.-19.
Parus major	K4	B	DK	3	3	3	5. 25.	6.21.-7.1.
Parus major	K6	B	Ny	9	7	7	4. 10.	5. 19.
Parus major	K7	B	DK	10	9	7	4. 8.	5.12.-19.
Parus major	K9	B	É	8	8	5(8)	4. 3.	5.12.-15.
Parus major	K9	B	É	5	5	5	5. 30.	6.21.-7.1.
Parus caeruleus	K10	B	ÉNY	10	8	8	4. 10.	5.19.-24.
Parus caeruleus	3	A	Ny	10	9	7	4. 9.	5.19.-21.
Parus caeruleus	16	A	DK	9	7	3	4. 11.	5.19.-22.
Parus caeruleus	47	B	DNy	8	8	5	4. 26.	5.28.-6.5.
Passer montanus	27	B	ÉK	5	5	4	4. 11.	5.5.-19.
Passer montanus	30	B	DNy	2	2	2	6. 30.	7.19.-20.
Sturnus vulgaris	34	kuvik	DNy	?	?	?	?	?
Ph. phoenicurus	46	A	DK	7	7	7	4. 28.	5.28.-6.5.
Sitta europaea	K2	B	DK	8	8	8	3. 31.	5.12.-19.
Sitta europaea	43	B	DNy	7	6	5	3. 28.	5.5.-10.

Egy különleges madarének története

Varga László

9724 Lukácsháza, Kossuth L. u. 27., e-mail: vargal@szherdeszet.hu

L. Varga: History of an excellent bird singing

The author heard a singing Blackcap in the Őrség. Its song was similar to song of Pallas' Warbler.

Kercaszomor község szomoróci falurészén 1992. május 25-én, egy délre lejtő dombvonulaton, a Kerca-patak felé igyekvő csermely mentén, erdőleírás közben ismeretlen madarének ütötte meg fülemet. Velem tartó kollégámnak és tagtársamnak, Németh Zoltánnak is felhívtam rá figyelmét, s rögtön annyit mondtam: ilyen ének, pedig nincs is! Megközelítettük a madarat, mely egy az idősebb erdőbe ékelődő önerdősült, egykori tisztáson énekelt. A korábbi rét helyét 15 -20 éves, mézgás éger, erdeifenyő és kocsányos tölgy alkotta ligetes erdő foglalta el, melynek gyengébb záródású foltjait cserjék (rekettyefűz) illetve magas aranyvessző borította. A messzire hangzó madárdal első benyomás alapján a cserregő és a foltos nádiposzáta énekére emlékeztetett, de a hang gazdája a lombok között 3 – 12 m magasan mozgott, és meglátni nem sikerült. A számomra ismeretlen madárenekre első benyomásra, azt mondtam lehet, hogy halvány geze. Este végighallgatva a rendelkezésre álló hangfelvételeket, úgy véltem, helyes az első benyomásom és tényleg halvány geze a rejtélyes hang gazdája. Érdekességként megjegyzem, hogy az észlelési helytől néhány száz méterre egy kerti geze (*Hippolais icterina*) is énekelt, rezgőnyarakból és égerekből álló erdőszegélyen.

Másnap sokáig figyeltem a helyszínen az ismeretlen éneket, de a madarat megpillantanom csak egyszer sikerült, s akkor is csak a hasát. Magamban már szellemmadárnak neveztem madarunkat, de egyre biztosabb voltam abban, hogy halvány geze a hangrejtvény feladója. Este felhívtam Barbácsy Zoltán barátomat, s elmondtam neki észlelésemet. Kértem, menjünk ki együtt Kercaszomorra, s járjunk a dolog végére. A következő napon, május 27-én egyébként ugyanott és ugyanúgy énekelt a „halvány geze”. Június 1-ére sikerült egy akciót megszerveznünk, melynek során Barbácsy Zoltán és Németh Zoltán segítségével felállítottunk kettő db 12 m-es függönyhálót, s használtunk egy magnót is, melyről kettő különböző hangfelvételtől szólaltattuk meg a halvány geze énekét. Az egyik felvétel angol, a másik német eredetű volt, tehát más-más helyszínen éneklő madarak énekét használtuk. Akciónk

sikertelenül végződött, a „halványgezeül” éneklő madarat alig-alig lehetett megpillantani, a magnóról játszott énekekre pedig nem reagált.

Június 15-én újra a helyszínre mentünk Barbácsy Zoltánnal, s távcsővel kutattuk a rejtélyes madarat, mely az ismert éneklőpontjain továbbra is „halványgezeül” énekelt, de meglátni, meghatározni ekkor sem sikerült. Végül június 22-én oldódott meg a rejtélyes madár esete, mert ekkor végre megfigyelhettünk Barbácsy Zoltánnal a titokzatos hang gazdáját, mely nem más volt, mint egy barátka poszáta (*Sylvia atricapilla*)! Akkor már gondoltuk, láttuk őt már a helyszínen, csak az észlelés pillanatában nem énekelt, s így az adott téma miatt érdektelen volt számunkra.

Összességében rendkívül érdekes, hogy a madár mindig a halvány geze énekét hallatta, ezt sokszor ellenőriztem, illetve ellenőriztük Barbácsy Zoltánnal, ugyanakkor a magnón játszott halvány geze énekekre nem reagált. Az eset okát nem tudom, találgatni pedig nincs értelme. Tanulságos viszont számomra az eset, mert még inkább alátámasztja azon véleményemet, hogy mennyire fontos nekünk, madarászoknak a madárhangok ismerete, ugyanakkor nyomatékkal hívja fel figyelmünket arra is, nem elég mindig rutinból mondani, milyen madár énekel, vagy hallatja hívóhangját, a gyanús és „érdekes” hangok hallatán mindig meg is kell látnunk a hang gazdáját ahhoz, hogy biztonsággal meg is tudjuk azt határozni.

Hasonló rejtély volt számomra a „foltos nádiposzátául” éneklő madár is, ha azt nem a foltos nádiposzáta „klasszikus” élőhelyén észleletem, hanem pl. sűrű bokrosban a Kámoni arborétumban, vagy Szombathely Fő terén, díszcserjéken. Több hasonló eset után, 10 év elteltével adódott végre a lehetőség Fertőszentmiklóson, de nem a Fertő közelében, hanem erdőtömbben húzódó út akác-bodzás bokrosában, hogy megfigyeljem: a „foltos nádiposzátául” éneklő madár tényleg foltos nádiposzáta (*Acrocephalus schoenobaenus*). S még egy tanulság a „halvány geze” akció kapcsán. A magnóról mellékesen más madárénekeket is lejátszottunk, próbaként. Lejátszottuk pl. a berki tücsökmadarét (*Locustella fluviatilis*) is, mert a közelben szólt egy példány. A hangfelvétel azonban a Felső-Tisza-vidékről származott, ahol több berki tücsökmadár is szólt egymás közelében, intenzíven, és talán agresszíven is, de mindenesetre a „mi” madarunk megilletődhetett, mert nem hogy nem közeledett a vetélytárshoz, hanem egyszerűen elhallgatott, hiszen addig egyedül volt, vetélytárs nélkül, s hirtelen megszólalt egy elsöprő erejű ének, melyhez képest az ő hangja csak szerény pirregés. A tanulság tehát, ha madárénekekkel foglalkozunk, csalinak akarjuk

azt használni, úgy ehhez alaposabb előkészület szükséges (ami a mai technikai lehetőségek mellett már egyszerűbb is), nem szerencsés csak úgy mellékesen belekapni ebbe a hihetetlenül érdekes világba.

Madárfaunisztikai adatok a Gyöngyöshermáni-kavicsbányatoról

Bíró Martin

9761 Táplánszentkereszt

M. Bíró. Avifaunistical data from Lake of Gyöngyöshermán

In 2008 and 2009 a survey was made at Lake of Gyöngyöshermán. The article presents a list of the 16 rare species and 8 breeding wetland species observed at the study area.

A Gyöngyöshermáni-kavicsbányatvaon és környékén 2008-ban, illetve 2009-ben végzett madármegfigyeléseim eredményeiből azoknak a fajoknak az adatait ismertettem, melyek Vas megyében viszonylag ritkán fordulnak elő.

Sarki búvár (<i>Gavia arcitca</i>)	2009.01.12. 1 pld
Bö lömbika (<i>Botaurus stellaris</i>)	2009.02.12. 1 pld
Nagy lilik (<i>Anser albifrons</i>)	2009.10.04. 17 pld
Kendermagos réce (<i>Anas strepera</i>)	2009.11.28. 6 pld
Fütyülő réce (<i>Anas penelope</i>)	2009.11.28. 14 pld
Kerceréce (<i>Bucephala clangua</i>)	2009.10.22. 53 pld
Nagy bukó (<i>Mergus merganser</i>)	2009.10.30. 1 pld
Réti sas (<i>Haliaetus albicilla</i>)	2009.01.22. 1 pld
Gatyás ölyv (<i>Buteo lagopus</i>)	2009.11.28. 2 pld
Vándorsólyom (<i>Falco peregrinus</i>)	2009.01.22. 1 pld
Daru (<i>Grus grus</i>)	2008.11.10. kb. 300 pld
Nagy póling (<i>Numenius arquata</i>)	2009.05.17. pld
Piroslábú cankó (<i>Tringa totanus</i>)	2009.07.04. 16 pld
Szürke cankó (<i>Tringa nebularia</i>)	2009.10.08. 2 pld
Csonttollú (<i>Bombycilla garrulus</i>)	2008.11.11. 50-60 pld
Keresztcsőrű (<i>Loxia curvirostra</i>)	2008.09.17. 50-80 pld

Fészkelő vízimadár fajok a következők voltak a kavicsbánya-tvaon 2009-ben: búbos vöcsök (*Podiceps cristatus*), kis vöcsök (*Tachybaptus ruficollis*), bakcsó (*Nycticorax nycticorax*), törpegém (*Ixobrychus minutus*), tőkés réce (*Anas platyrhynchos*), vízityúk (*Gallinula chloropus*), szárcsa (*Fulica atra*), küszvágó csér (*Sterna hirundo*)

Újabb adatok a Tömördi Madárvárta környékének pókfaunájához VI. A cseres-tölgyes (*Quercetum petraeae cerris*) talajlakó pókfaunája (2009)

Kovács Péter - Szinetár Csaba

Nyugat-magyarországi Egyetem, Biológia Intézet, Állattani Tanszék
9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4., e-mail: szcsaba@ttmk.nyme.hu

P. Kovács, Cs. Szinetár: New data about the Fauna of Spiders at the Bird-observatory of Tömörd, VI., 2009

In this short essay we inform our readers about results of 2009. The examined traps were located in the oak forest. The sampling showed 27 various species of spider. The *Pardosa alacris* seemd to be the most dominant one.

A Tömördi Madárvárta környezetének arachnológiai vizsgálata során 1999-2008 közötti időszakban évente azonos időszakban 1-1 élőhely talajlakó faunáját mértük fel 30-30 Barber-féle csapda alkalmazásával. Az ilyen módon felmért 10 élőhely szinkron mintavételezését végeztük el 2009 májusában. A vizsgálat során élőhelyenként 5-5 duplaedényes fedő nélküli pohárcsapdát helyeztünk ki 10 napos időtartamra. A vizsgálat egyik fő céljaként azt kívántuk tesztelni, hogy a mennyiben valósítható meg a korábbi nagyráfordítású gyűjtés (évente 30 csapda, 10 év, együttesen 300 csapda) által kimutatott magas fajdiverzitás detektálása, az élőhelyenként jelentősen csökkentett számú, de egyidejűleg alkalmazott összesen 50 csapdával történő mintavételezéssel. A csapdák élőhely-foltokként egy-egy sorban, egymástól átlagosan 5 méterenként kerültek kihelyezésre. A vadak távoltartására a csapdasor felett kihúzott zsinórra 50-70 cm magasságban felfüggesztett „Vadóc” vadrisztószert alkalmaztunk. A gyűjtésekben és a feldolgozásban, ebben az évben is részt vettek a Nyugat-magyarországi Egyetem Természettudományi és Műszaki Karának biológia szakos hallgatói. Az alábbiakban a terület klímazonális társulásának tekinthető cseres-tölgyes felmérésének eredményeiről számolunk be. A befogott 312 ivarérett pók 27 fajt képviselt. A pókfajok listáját és fogási eredményeit a 1. táblázat tartalmazza.

Az eredmények előzetes értékeléseként figyelmet érdemel, hogy a „jól kutatott” területnek tekinthető Tömördi Madárvárta körzetéből eddig ismert talajlakó fajok száma már egyetlen élőhelyfolt mintáinak feldolgozása alapján is tovább bővült. Az eddig kimutatott 105 talajlakó pókfaj listája további hét fajjal bővült (*Enoplognatha thoracica*, *Hahnia ononidum*, *Pelecopsis raditicola*, *Trichoncus affinis*, *Walckenaeris*

cucullata, *Xysticus luctator*, *Zelotes apricorum*, *Zelotes villicus*). Egyik sem tekinthető váratlan eredménynek. Európai elterjedésű hazánk faunájából ismert fajok. Az eredmény elsősorban arra mutat rá, hogy az eddigi jelentős ráfordítás ellenére korántsem tekinthető még véglegesnek a terület faunalistája. A cseres-tölgyes 1999-es felvételével összevetve figyelmet érdemlő különbségeket tapasztalunk. (Nem zárható ki teljesen, hogy metodikai okok is szerepet játszanak, de a csapdák méretében, az ölfolyadékban és a konkrét topográfiai helyben nem volt különbség. A korábbi szimpla, jelenleg duplaedényes pohárcsapda önmagában nem okozhat ilyen látványos különbségeket).

Az abszolút domináns (szuper-domináns) sárgafoltos gyászfarkaspók dominancia értéke mindkét évben kiugróan magas volt (50, illetve 57 %). A további fajok esetében már nagyon jelentős mennyiségi és minőségi eltérések láthatóak. Az eredmények azért váratlanok, mert a vizsgálati időpontok szezonálisan átfednek. Az 1999-es gyűjtési időszak (04. 30. – 05. 17.) gyakorlatilag magában foglalja a 2008-as gyűjtés 10 napját (05. 08. - 05. 18.) Ez alapján kevésbé valószínű, hogy a fajok fenológiai állapotával összefüggő aktivitásváltozás állna az eredmény hátterében. Egyelőre nem tudjuk a magyarázatát a korábban domináns *Diplocephalus picinus*, illetve az *Apostenus fuscus* teljes hiányának.

A két vizsgálat között történtek ugyan erdészeti munkák a cseresben, de az élőhely szerkezetében nem történtek olyan látványos változások, amelyek a talajfelszíni ízeltlábúakra ilyen jelentős hatást prognosztizáltak volna. A korábban elsőként innen kimutatott, faunánkra új két kistestű vitorlaspók továbbra is jelen van (*Palludiphantes alutacius*, *Panamomops affinis*). Közülük a *Panamomops affinis* feltűnően magas abundanciával.

A korábbi vizsgálatok a cseres-tölgyes viszonylag szoros kapcsolatát mutattak a térben vele érintkező, és fafaj-összetételben is átfedést mutató többi fás társulással (gyertyános-tölgyes, töviskés). A 2009-ben kapott eredmények részletes értelmezését ezeknek a szomszédos élőhelyeknek a feldolgozásával együtt érdemes folytatni. Nem zárható ki, hogy egyes most „hiányolt fajok” a területen belül maradvá más élőhelyfoltban vannak jelen. A tíz éves időtávon ez már a terület esetleges tendenciaszerű változásainak is jelzője lehet. Az előkerült fajok túróképességi adatai alapján elmondható, hogy a jó természetességű, bolygatásmentes cserestölgyesekre jellemző gazdag talajfelszíni faunával rendelkezik. A fejlett avarszintben élő, jó

természetességű élőhelyet jelző kistestű hálósövők aránya különösen magasnak mondható.

	Taxon	E	D	T
1.	<i>Pardosa alacris</i>	178	D	R
2.	<i>Abacoproeces saltuum</i>	58	D	RI
3.	<i>Panamomops affinis</i>	27	D	RI
4.	<i>Trachyzelotes pedestris</i>	11	SD	RI
5.	<i>Euryopis flavomaculata</i>	8	SD	RI
6.	<i>Enoplognatha thoracica</i>	4	Gy	E
7.	<i>Zora nemoralis</i>	3	Gy	R
8.	<i>Ceratinella scabrosa</i>	2	Gy	R
9.	<i>Lephtyphantes flavipes</i>	2	Gy	R
10.	<i>Trochosa terricola</i>	2	Gy	E
11.	<i>Ero furcata</i>	1	Sz	R
12.	<i>Gongylidiellum murcidum</i>	1	Sz	RI
13.	<i>Hahnia ononidum</i>	1	Sz	RI
14.	<i>Harpactea rubicunda</i>	1	Sz	E
15.	<i>Microneta viaria</i>	1	Sz	R
16.	<i>Neriere chlathrata</i>	1	Sz	R
17.	<i>Pachygnatha listeri</i>	1	Sz	R
18.	<i>Palludiphantes alutacius</i>	1	Sz	RI
29.	<i>Pelecopsis raditicola</i>	1	Sz	R
20.	<i>Pisaura mirabilis</i>	1	Sz	E
21.	<i>Robertus lividus</i>	1	Sz	R
22.	<i>Trichoncus affinis</i>	1	Sz	RI(?)
23.	<i>Walckenaeria dysderoides</i>	1	Sz	R
24.	<i>Walckenaeris cucullata</i>	1	Sz	R
25.	<i>Xysticus luctator</i>	1	Sz	R
26.	<i>Zelotes apricorum</i>	1	Sz	RI
27.	<i>Zelotes villicus</i>	1	Sz	RI
Összes fajszám:				27
Összes egyedszám:				312

1. táblázat. A cseres-tölgyes fogási eredményei
(Tömörd, 2009. 05. 08.- 05.18.)

Pókok (Araneae)

Jelmagyarázat: **E:** Egyedszám; **D:** Dominancia (*D:* domináns, *SD:* subdomináns; *Gy:* gyakori; *Sz:* szórványos)

T: Bolygatás tolerancia (*E:* bolygatást tűrő, másodlagos élőhelyre jellemző faj; *R:* másodlagos, bolygatott és természetközeli élőhelyekre egyaránt jellemző faj; *RI:* természetközeli élőhelyre jellemző, bolygatást nem, vagy csak kis mértékben toleráló faj).

Bajszos, más néven barna békák Vas megyében

Dankovics Róbert

Savaria Múzeum, 9700 Szombathely, Kisfaludy S. u. 9.
e-mail: danrobert@freemail.hu

R. Dankovics: Occurrence of the brown frogs in Vas County

The study presents some occurrences of the *Rana dalmatina*, *Rana arvalis* and *Rana temporaria* species in Vas County.

A valódi békafélék (*Ranidae*) családjának hazai fajai két csoportba sorolhatók. A gyakran zöldes színezetű, vagy a hátán sötétebb foltokkal tarkított, esetleg gyűrűsfoltos mintázatú, egyes szerzők szerint önálló *Pelophylax* nem fajai – a tavi béka (*Rana (Pelophylax) ridibundus*), a kis tavibéka (*Rana (Pelophylax) lessonae*) – és azok egymás közötti hibridje, a kecskebéka (*Rana (Pelophylax) kl. esculenta*), az un. *zöldbékák* csoportját képezi. A túlnyomóan barnás hát színezetű, szemük mögött, a fülön áthúzódó bajszszerű barna folttal díszített fajok a *Rana* nem *barnabéka* csoportját alkotják. Az alaktani jellegzetességeken túl jelentős viselkedési eltérés a két csoport között, hogy a barnabékák ivarérett egyedei jellemzően csak a párzás és peterakás idejére keresik fel a számukra alkalmas víztereket, amíg az ugyanilyen korú zöldbékák folyamatosan a vízben és a vizek közelében tartózkodnak, attól nagyobb távolságra csak a telelés nyugalmi időszakára távolodnak el. A két társulat ilyen megnevezése a békákkal foglalkozó szakemberek körében, a hazai fajokra vonatkozóan egyértelműen ismert és alkalmazott. A barnabékák mindhárom hazai faja képviselteti magát Vas megye herpetofaunájában. Az egyes fajok adott területen ugyan együtt is jelen lehetnek, de előfordulásuk és egymáshoz viszonyított gyakoriságuk tájegységenként és élőhelyenként eltérő. Jelenlegi ismereteink szerint a három faj együtt is előfordul a Körmend, Szentgotthárd, Pankasz és Hegyhátszentjakab települések közötti területen.

Az erdei béka (*Rana dalmatina*) elnevezését meghazudtolva Vas megye szinte minden vizsgált területén, a szántóföldi művelésbe vont területek kivételével, megtalálható volt. Két közeli rokona, a gyepi béka (*Rana temporaria*) és a mocsári béka (*Rana arvalis*) élőhely igényét tekintve kényesebb, ennek megfelelően elterjedési területük is szűkebb.

A gyepi béka szaporodó állományai csak a hűvösebb, párás mikroklímájú élőhelyeken figyelhetők meg a Kőszegi-hegységben, a Vas-hegy lábánál a Pinka-

szurdokban és az Őrség-Vendvidéken. Ezen tájegységeken áthaladó folyóvizek mentén távolabb is találkozhatunk elsodródott, kóborló egyedeivel, akik alkalmas élő- és szaporodóhelyeken tartósan meg is telepedhetnek. Ilyen egyedeket figyeltek már meg Szombathelyen a Kámoni Arborétumban, Tömördön az Ablánc-patak völgyében, vagy Körmenden a Várkert tavában és a Rába árterében egészen Vasvárig.

A mocsári béka szaporodó állományai a Rába, a Répce és a Marcal völgyében fordulnak elő. Hasonlóan az előző fajhoz, a folyóvizeket szegélyező természetközeli élőhelyeket ökológiai folyosóként használva, a nagyobb folyókba torkolló patakok mentén, a folyóvölgyektől távol is elkóborol. Így, a fent említett helyeken kívül, szórványos előfordulásai bizonyítottak az Őrség területén a Szőcei-patak völgyéből, a Hegyhátszentjakab mellett a Vadása-tó befolyó szakaszán, a Pankasz határában lévő hajdani agyagbányából és a Szentgotthárd-Máriaújfalu melletti Hársas-tóból. A mocsári béka elterjedési területének és szaporodó-helyeinek pontosabb megismerése érdekében, különösen Vas megye keleti felében, további kutatások szükségesek, amelyekben tagtársaink és minden érdeklődő részvételére számítunk.

A Kőszegi-hegységben végzett élőhely-térképezés néhány eredménye¹

Keszei Balázs

9730 Kőszeg, Gyöp u. 10. keszeib@gmail.com

B. Keszei. Some results of the habitat mapping in Kőszeg Hills

According to our results the submontan and montan beech forests as well as hornbeam - oak forests were 80 per cent (2321 hectar) of the NATURA 2000 areas of Kőszegi Hills. The area proportion of the rest of the habitats does not attained the 1 per cent. From this the alder ones was an exception only.

Felmérési módszer

A térképezés során a Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer kézikönyvében (KUN A. - MOLNÁR ZS., 1999) megadott módszertant követtük. A felmérés során légifotó és erdészeti térkép segítségével elkülönítettük a homogénnek tekinthető foltokat, majd a terepi bejárás során pontosítottuk határaikat és elkészítettük a jellemzésüket. A térképezés léptéke 1:10 000 méretarányú. A bejárás során rögzítettük a foltra jellemző élőhely-típust (Á-NÉR), a természetességi-

¹ A munka elvégzését az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság támogatta, köszönet érte

degradáltsági értékét, a jellemző fajokat és az esetleges veszélyeztető tényezőket, illetve egyéb megjegyzéseket. Az élőhely-típusokat BÖLÖNI J – MOLNÁR Zs.– KUN A. – BIRÓ M (2007) munkája alapján, a közösségi jelentőségű (NATURA 2000) élőhely-típusok elnevezését a 275/2004. kormányrendeletnek megfelelően adtuk meg.

A munka terepi szakasza 2008-ban lezárult.

Vizsgált terület lehatárolása

A vizsgált terület alapvetően megegyezik a HUON20002 kódszámú (Kőszegi-hegység), kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület határaival, de azokon a szakaszokon, ahol a NATURA 2000 terület határán kívül valamilyen szempontból fontosnak vélt élőhelyre akadtunk azt bevontuk a kutatási területbe. Az eredmények ismertetése során a teljes vizsgált terület adatait mutatjuk be, míg a közösségi jelentőségű élőhelyek értékelésekor kizárólag a NATURA 2000 területet elemeztük.

Á-NÉR	Név	Terület (ha)	%
A	Hínárnövényzet	.	.
B	Nádasok és mocsarak	.	.
C	Forrásgyepek és tőzegmohás lápok	.	.
D	Nedves gyepek és magaskórósok	21,45	0,49%
E	Domb- és hegyvidéki gyepek	19,34	0,44%
F	Szikesek	.	.
G	Nyílt szárazgyepek	.	.
H	Zárt száraz, félszáraz gyepek	0,60	0,01%
I	Nem ruderalis pionír növényzet	.	.
J	Láp- és ligeterdők	56,06	1,28%
K	Üde lomboserdők	2 192,88	50,02 %
LY	Sziklás erdők	5,37	0,12%
L,M	Fényben gazdag tölgyesek és erdő-gyep mozaikok, cserjések	142,18	3,24%
N	Fenyőelegyes erdők	196,33	4,48%
O	Egyéb fátlan élőhelyek	32,43	0,74%
P	Természetközeli, részben másodlagos gyep-erdő mozaikok	226,96	5,18%
R	Másodlagos, illetve jellegtelen származékerdők és ligetek	470,60	10,74 %
S	Telepített erdészeti ültetvények és származékaik	669,59	15,27 %
T	Agrár élőhelyek	171,88	3,92%
U	Egyéb élőhelyek	178,06	4,06%
Összesen:		4 383,73	100,0 %

1. táblázat. A vizsgált terület élőhelyeinek megoszlása Á-NÉR főkategóriák szerint

A vizsgált területen előforduló élőhely típusok elterjedése, helyzete

A Kőszegi-hegység magyarországi területe gyakorlatilag egybe esik a Kőszegi Tájvédelmi Körzet hegyvidéki részeivel. A védett 4 350,8 hektáron túl a felmért terület 4 383,73 hektár. A terület nagy része erdő, a fátlan élőhelyek aránya nem éri el a 2%-ot (ebből 1%-a természetes élőhely, a többi valamilyen származtatott gyep).

A erdők közül a várakozásnak megfelelően az üde lombos erdők uralkodnak a legnagyobb területeken, 50%-nál kicsit nagyobb a részesedésük. Ezek többségében kevésbé degradált, természetes, vagy természetközeli élőhelyek. Azok az állományok sem tartoznak a rontott kategóriába, amelyek természetességét közepesnek ítéltük meg. Ezen esetek nagy részében az erdőalkotó fafajok kicsi száma, vagy feltűnő egykorúsága, a holtfa hiánya, színező elemek hiánya vagy valamely jellemzőnek gondolt szintezettségi szint csenevész kialakulás miatt kategorizáltunk így.

Az erdők (láp- és ligeterdők, üde lomboserdők, sziklás erdők, fenyőelegyes erdők, másodlagos, illetve jellegtelen származékterdők és ligetek, telepített erdészeti ültetvények és származékaik) aránya a cserjések, és erdő-gyep mozaikok nélkül is több mint 80% (81,91%).

A Kőszegi-hegység erdeinek alakulása – más magyar erdőkhöz hasonlóan – mindig jelentős mértékben függött a tulajdonostól, az erdészeti kezelésektől. 1945 előtt a hegységben Kőszeg város volt a legjobb gazda, a bükkösökre szálerdő gazdálkodást írtak elő. Az Eszterházy uradalom erdeiben mesterséges felújításokat alkalmaztak, míg Bozsok, Velem sok kistulajdonosa szinte kizsárolták erdeiket (KIRÁLY, 1997). 1989 után – az egyébként kívánatos újra magánosítás után – bekövetkezett az „erdők Trianonja” (RAKONCZAY ZOLTÁN ex verb., 1996). Az egybefüggő erdő területek jelentős része felszabdaldott, egységes kezelésük kérdésessé vált. Ennek az országos jelenségnek a következményei (még) nem érződnek a Kőszegi-hegység erdein.

A vizsgált területen előforduló közösségi jelentőségű élőhelyek elterjedése

Az eredményeink szerint a Kőszegi-hegység NATURA 2000-es területei közül mindössze a szubmontán és montán bükkösök (9130) valamint a gyertyános-tölgyesek (91G0) rendelkeznek igen jelentős területtel. Összességében 2321,1 hektárt borítanak, ami a közösségi jelentőségű területeknek majdnem 80 %-a. A többi élőhely típus területaránya nem éri el az 1%-ot. Ebből kivételt csak a égeresek (91E0) és az ún. potenciális élőhelyek képeznek.

Nem olvasható ki a számadatokból, hogy mekkora azon élőhelyeknek a kiterjedtsége összesen, amelyek egy-egy előfordulásban csak néhány négyzetmétereseek, így nem is térképezettek. Hasonlóan nehezen pontosítható a terület, ha az adott élőhelyek pl. mozaikolva másokkal, azoknál kisebb jelentőséggel, vagy területtel jelennek meg. Tipikusan ez a helyzet a csarabosokkal, amelyek kis területűek, erdőszéleken, kisavanyodott tisztásokon vannak jelen, a térképeken önálló foltként nem jelennek meg, bár összességében több figyelmet érdemelnének.

Kód	Név	Terület (ha)	közösségi %-a	teljes %-a
6210	Meszes alapkőzetű félettermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik (<i>Festuco-Brometalia</i>)	0,60	0,02%	0,01%
6410	Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (<i>Molinion caeruleae</i>)	2,96	0,10%	0,07%
6510	Sík- és dombvidéki kaszálórétek (<i>Alopecurus pratensis</i> , <i>Sanguisorba officinalis</i>)	17,65	0,61%	0,40%
6520	Hegyi kaszálórétek	19,34	0,67%	0,44%
9110	Mészkerülő bükkösök (<i>Luzulo-Fagetum</i>)	13,96	0,48%	0,32%
9130	Szubmontán és montán bükkösök (<i>Asperulo-Fagetum</i>)	1 132,21	38,97%	25,83 %
9180	Lejtők és sziklatörmelékek <i>Tilio-Acerion</i> -erdői	5,37	0,18%	0,12%
91E0	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)	56,06	1,93%	1,28%
91G0	Pannon gyertyános-tölgyesek <i>Quercus petraeával</i> és <i>Carpinus betulusszal</i>	1 188,90	40,92%	27,12 %
Pot.	Megfelelő kezelés esetén belátható időn belül (5-10 év) N2000 élőhely lehet	468,20	16,12%	10,68 %
Összesen:		2 905,2	100,0%	66,3%

2. táblázat. A területen előforduló közösségi jelentőségű élőhelyek kiterjedése és %-os aránya az összes közösségi területhez és a teljes vizsgált területhez viszonyítva

IRODALOM

BÖLÖNI J – MOLNÁR Zs. – KUN A. – BIRÓ M (szerk.) (2007): Általános Nemzeti Élőhely-osztályozási Rendszer, Á-NÉR2007 – Vácrátót, kézirat, 184 pp.

KIRÁLY G. (1997): A Kőszegi-hegység flóra és vegetáció-változásai az elmúlt 150 évben – Tilia, 5: 322-353

Kun A. – Molnár Zs. (szerk.) *Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer XI. Élőhely-térképezés* – Scientia Kiadó, Budapest. 174 pp.

A tömördi erdő gyógyhatású gombái

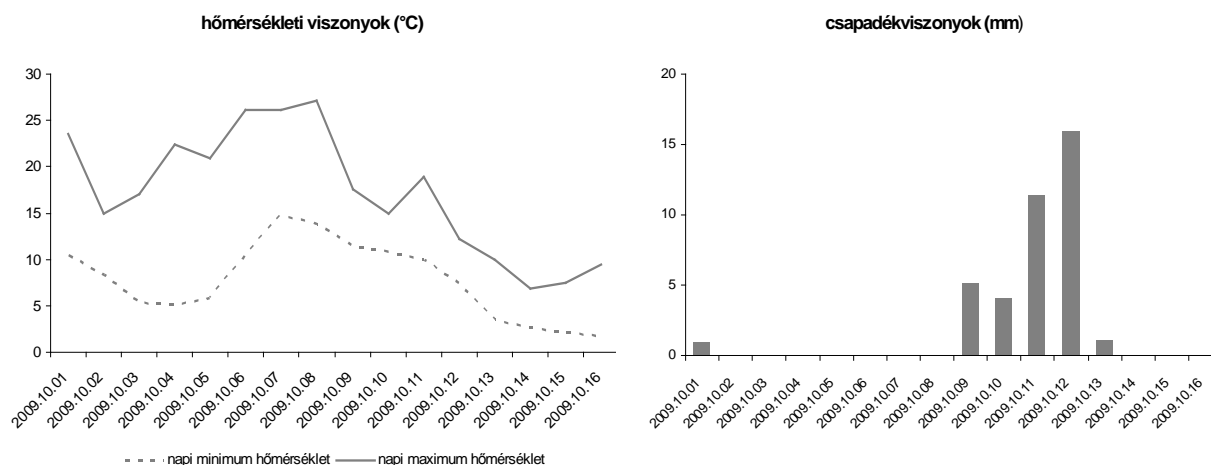
Lucskai Attila¹ – Harsányi Krisztián²

1: 8300, Tapolca, Egry József u. 5/B. 4/14., e-mail: attila.lucskai@gmail.com
2: 9730, Kőszeg, Űrhajósok u. 25/b., e-mail: vadpig@gmail.com

A. Lucskai, K. Harsányi: The curative effect mushrooms in forest of Tömörd

44 mushroom species were found on 16 October 2009 in forest near Tömörd. From them 16 species had curative effect. The *Agathomyia wankowiczii* fly species improved in the *Ganoderma applanatum* tinder fungus.

2009. október 16-án arra jutottunk, hogy a hét közepén leesett csapadék - a lehűlő idő ellenére - érdekes gombákat csalhatott elő a Kőszeg és Horvátzsidány között futó út jobb oldalán elhelyezkedő tömördi erdő avarszintjében, így a terület felkeresése mellett döntöttünk. Nem is kellett csalódnunk, összesen 44 nagygomba fajjal találkozhattunk néhány órás természetjárásunk során (*teljes fajlista alul*).

1. ábra: A gombaszedést megelőző két hét főbb meteorológiai jellemzői (www.koszeg.extra.hu)

A talált gombák közül bizonyítottan 17 bír valamiféle gyógyhatással, ez a fajok több mint egyharmada!

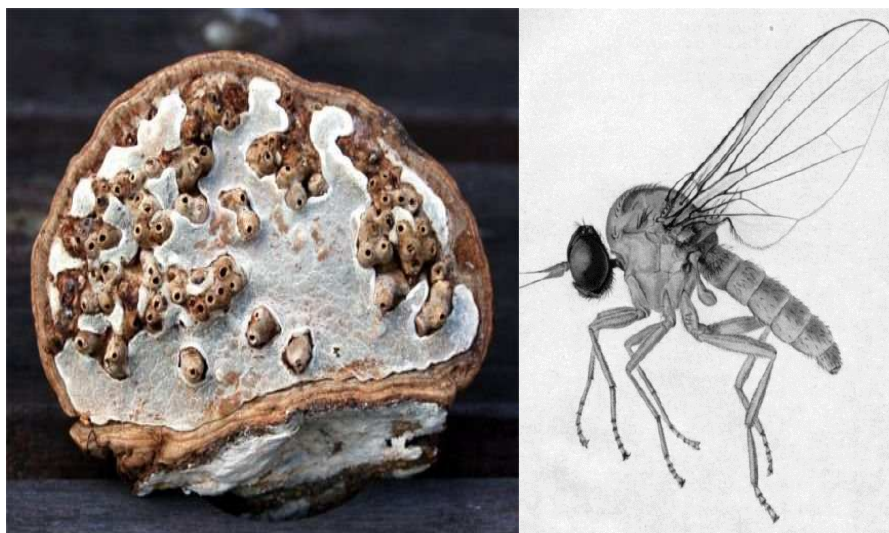
Fűben-fában orvosság - tartja a néphagyomány. A gyógynövényeket, illetve azok kivonatait évszázadok óta alkalmazzuk különféle módokon, a gombákkal való gyógyításnak azonban Európában nem alakult ki hagyománya, a vadon termő gombákat elsősorban gasztronómiai értékeik miatt tartjuk számon (nem így a Távol-Keleten, ahol évezredek múlta tekint vissza a gombák gyógyászati célú fogyasztása).

Néhány érdekesség a régi időkből. 1991 szeptemberében az osztrák Alpok Ötzi völgyében egy amatőr hegymászó mumifikálódott emberi holttestre bukkant, amelynek korát 5300 évesre becsülik a tudósok. Az „Ötzi jégember” gyógyító gombát

hordott magával. Keletről érkező őseink a gombát (leginkább a légyölő galócát – *Amanita muscaria*) révületkeltő szerként használták sámán szertartásaik során, a honfoglaló magyarok taplókat és pöfetegeket alkalmaztak vérzéscsillapításra. A gombák ételként való fogyasztása a nyelvészeti emlékek alapján valószínűleg szláv hatásra alakult ki hazánkban.

A tapló fajokat korábban gyújtósnak, de emellett sebre, vérzéscsillapító, szorító kötések kezeléséhez is használták. A kérges rész eltávolítása után a rostos termőtestet szétválasztották, vagy csíkokra vágták, a darabokat simára és hajlíthatóra formálták. A hiedelem szerint a tapló jótékony hatását valamiféle speciális por révén fejtí ki, ám később kiderült, hogy csupán mechanikailag csillapítja a vérzést, mint abszorbens. A tudomány és a vizsgálati eszközök fejlődésével mára már bizonyítást nyert ezeknek a gombáknak az antibakteriális, tumorellenes és immunerősítő hatása is.

A talált fajok közül külön említést érdemel a deres tapló (*Ganoderma applanatum*). Az alaskai atabaszkán indiánok e gomba meggyújtását követően keletkező füsttel riasztják el a szúnyogokat, a friss termőtest likacsos fehér részét pedig műalkotásra használják, rá különféle képeket karcolnak. Zoológiai szempontból is különleges fajról van szó, ugyanis egy légyfaj (*Agathomyia wankowiczii* Schnabl, big footed fly, Zitzengallenfliege/Pilzgallenfliege) a petéit a gombába helyezi. A 4-5 mm-es kétszárnyú által kiválasztott és a gombába juttatott vegyület hatására a gomba testén gubacsok keletkeznek, melyben védett körülmények között fejlődhetnek a *fungivor* táplálkozású lárvák.

2. ábra. A légy és gubacsai (Fotó forrás: people.zeelandnet.nl, Herschel fotója Frau R. Welt-Herschel rajzáról)

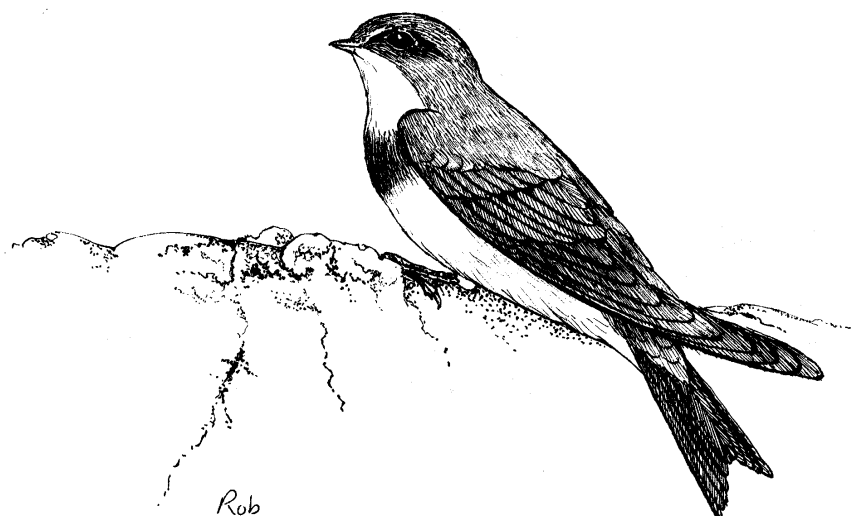
Az alábbi táblázatban megtalálható a 17 meglelt gyógyhatású gombafaj és főbb alkalmazási területeik.

Barna csengettyűgomba	tumorellenes hatás
Bársonyos fapereszke	tumorellenes, antioxidáns és gyulladásgátló hatás
Borostás egyrétűtapló	tumorellenes és lázcsökkentő hatás
Bunkós agancsgomba	növénykórokozó gombaölő hatás
Bükkfa-tapló	vérzéscsillapítás, tumorellenes és tüdőerősítő hatás
Deres tapló	tumorellenes hatás, immunrendszer erősítés, vérpangás és nyelőcsővi karcinóma ellen
Gyapjaslábú fülőke	antibakteriális és tumorellenes hatás
Gyűrűs tuskógomba	tumorellenes hatás
Hasadtlemezű-gomba	tumorellenes hatás, vitalitás növelő hatás
Labirintustapló	gyulladásgátló és antioxidáns hatás
Lepketapló	tumorellenes, májgyulladás csökkentő és antibiotikus hatás
Óriás likacsosgomba	tumorellenes hatás
Púpos egyrétűtapló	tumor- és vírusellenes hatás
Rozsdasárga tölcsérgomba	tumor- és vírusellenes hatás
Rózsaszínes egyrétűtapló	antibiotikus, tumorellenes és túlérzékenységet csökkentő hatás
Szenes galambgomba	tumorellenes (és csigaölő) hatás
Vöröses kénvirággomba	tumorellenes hatás

A talált fajok teljes listája (GY – gyógyhatású, M – mikorrhizás)

Árvégű fülőke – <i>Gymnomus fusipes</i> (Bull.) Gray		
Barázdálttönkű kígyógomba – <i>Mycena polygramma</i> (Bull.) Gray		
Barna csengettyűgomba – <i>Pluteus cervinus</i> (Schaeff.) P. Kumm.	GY	
Bársonyos fapereszke – <i>Tricholomopsis rutilans</i> (Schaeff.) Singer	GY	
Begöngyöltszélű cölöpgomba – <i>Paxillus involutus</i> (Batsch) Fr.		
Bimbós pöfeteg – <i>Lycoperdon perlatum</i> Pers.		
Borostás egyrétűtapló – <i>Trametes hirsuta</i> (Wulfen) Lloyd	GY	
Borostás réteggomba – <i>Stereum hirsutum</i> Willd.) Pers.		
Borzastönkű fülőke – <i>Collybia hariolorum</i> (Bull.) Quéf.		
Bőrsárga korallgomba – <i>Ramaria flaccida</i> (Fr.) Bourdot		
Bunkós agancsgomba – <i>Xylaria polymorpha</i> (Pers.) Grev.	GY	
Bükkfa-tapló – <i>Fomes fomentarius</i> (L.) J. Kickx f.	GY	
Deres tapló – <i>Ganoderma applanatum</i> (Pers.) Pat.	GY	
Erdei áltrifla – <i>Scleroderma citrinum</i> Pers.		M
Fehér egyrétűtapló – <i>Coriolopsis trogii</i> (Berk.) Domański		
Fenyő egyrétűtapló – <i>Trichaptum abietinum</i> (Dicks.) Ryvarden		

Fenyő lemezestapló – <i>Gloeophyllum abietinum</i> (Bull.) P. Karst.		
Fenyő-pereszke – <i>Tricholoma terreum</i> (Schaeff.) P. Kumm.		M
Gyapjaslábú fülőke – <i>Collybia peronata</i> (Bolton) P. Kumm.	GY	
Gyűrűs tuskógomba – <i>Armillaria mellea</i> (Vahl) P. Kumm.	GY	
Hasadtlemézű-gomba – <i>Schizophyllum commune</i> Fr.	GY	
Kereszterű tejelógomba – <i>Lactarius acerrimus</i> Britzelm.		M
Kerti susulyka – <i>Inocybe rimosa</i> (Bull.) P. Kumm.		M
Kékesedő likacsosgomba – <i>Postia caesia</i> (Schrad.) P. Karst.		
Kis dücskógomba – <i>Panellus stipticus</i> (Bull.) P. Karst.		
Labirintustapló – <i>Daedalea quercina</i> (L.) Pers.	GY	
Lepketapló – <i>Trametes versicolor</i> (L.) Lloyd	GY	
Lucfenyvesi rizike – <i>Lactarius deterrimus</i> Gröger		M
Narancsosélű kígyógomba – <i>Mycena aurantiomarginata</i> (Fr.) Quéf.		
Narancsvörös csészegomba – <i>Aleuria aurantia</i> (Pers.) Fuckel		
Nyakörves szegfűgomba – <i>Marasmius rotula</i> (Pers.) Fuckel		
Nyálkás tökegomba – <i>Pholiota adiposa</i> (Batsch) P. Kumm.		
Óriás likacsosgomba – <i>Meripilus giganteus</i> (Pers.) P. Karst.	GY	
Pelyhestönkű fülőke – <i>Collybia confluens</i> (Pers.) P. Kumm.		
Púpos egyrétűtapló – <i>Trametes gibbosa</i> (Pers.) Fr.	GY	
Retekszagú kígyógomba – <i>Mycena pura</i> (Pers.) P. Kumm.		
Rozsdasárga tölcsérgomba – <i>Lepista flaccida</i> (Sowerby) Pat.	GY	
Rózsaszínes egyrétűtapló - <i>Daedaleopsis confragosa</i> (Bolton) J. Schröt.	GY	
Sárga kénvirággomba – <i>Hypholoma fasciculare</i> (Huds.) P. Kumm.		
Szenes galambgomba – <i>Russula nigricans</i> (Bull.) Fr.	GY	M
Szenes likacsosgomba – <i>Bjerkandera adusta</i> (Willd.) P. Karst.		
Szenes tintagomba – <i>Coprinus angulatus</i> Peck		
Téli likacsosgomba – <i>Polyporus brumalis</i> (Pers.) Fr.		
Vastagtapló – <i>Phellinus robustus</i> (P. Karst.) Bourdot & Galzin		
Vöröses kénvirággomba – <i>Hypholoma sublateritium</i> (Schaeff.) Quéf.	GY	
Vörösödőtejű rizike – <i>Lactarius semisanguifluus</i> R. Heim & Leclair		M

Partifecske (*Riparia riparia*)

KRÓNIKA

Beszámoló az Európai Ornitológiai Unió 7. konferenciájáról

Gyurác József

Nyugat-magyarországi Egyetem, Biológia Intézet, Állattani Tanszék
9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4., e-mail: gyjozsi@ttmk.nyme.hu

J. Gyurác: Report on the 7th Conference of the European Ornithologists' Union

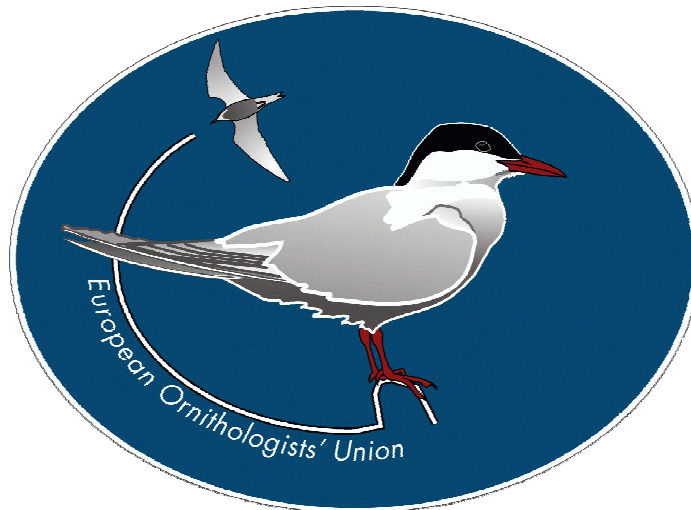
The 7th EOU Conference was organized in Zürich. There were three Hungarian delegates. Among the manifold topics a poster about the autumn migration of Blue Tits in Tömörd was also presented. Presentations covered the following interesting topics: urban birds, birds' lifespan and climate change, bird ringing and practical conservation work, the ecology of bird migration, evolution of bird-parasites, habitat selection of birds, avian hybridisation, etc.

Bologna, Gdansk, Groningen, Chemnitz, Strasbourg és Bécs után az Európai Ornitológiai Unió (EOU) 2009. augusztus 21-től 26-ig Zürichben rendezte meg 7. konferenciáját. A rendezvényen 729 szakember szerepelt szerzőként. A konferencián 5 plenáris előadás, 17 szimpóziumi szekcióban több mint 130 előadás hangzott el, a poszter szekcióban 118 posztert mutattak be. Magyarországról személyesen Fehérvári Péter és Kovács Szilvia az Eötvös Loránd Tudományegyetemről, valamint Gyurác József a Nyugat-magyarországi Egyetemről vett részt.

Az egyes szimpóziumok és poszterek témája átfogta a madártan széles területét: madarak és a klímaváltozás, madarak urbanizációja, madárparaziták evolúciója, a madarak kémiai kommunikációja, a madárfajok hibridizációja, madarak élőhely-választása, GPS-es tanulmányok a madárvédelemben, a madarak hormonháztartása, a hosszú távú vonuló madarak csökkenésének okai Afrikában, madárpopulációk hosszú távú monitorozásának lehetőségei, magasfeszültségű távvezetékek és a madarak ütközési kockázata, tájhasználat hatása az agrárterületek madaraira, rádiótelemetria alkalmazása a madártani kutatásokban, vonuló madarak élettana, madarak elterjedésének modellezése.

A poszter szekcióban mutattuk be a kék cinege vonulásával kapcsolatos tömördi eredményeket: „Gyurác J. – Bánhidi P. Autumn migration of Blue Tits (*Parus caeruleus*) in a West Hungarian stopover site”. A kék cinege őszi vonulását vizsgáltuk 1998 és 2007 között Tömördön gyűrzött 3429 példány adatai alapján. A vizsgálat célja volt: 1. A kék cinege vonulási stratégiájának megismerése. 2. A különböző ökológiai adottságú élőhely-típusok szerepének megállapítása a kék cinege vonulásában.

A konferencia résztvevői számára több szakmai kirándulást kínáltak a szervezők az Alpok különböző vidékeire. A konferencián való részvételemet a Nyugat-magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Központ Tudományos Bizottsága támogatta.

Magyar Madárvonulási Atlasz

Gyurácz József

Nyugat-magyarországi Egyetem, Biológia Intézet, Állattani Tanszék
9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4., e-mail: gyjozsi@ttmk.nyme.hu

J. Gyurácz: Bird Migration Atlas of Hungary

More than 4 million bird ringing and recovery data gathered by Hungarian Bird Ringing Center between 1908 and 2006 were processed in the Bird Migration Atlas of Hungary.

A madárgyűrűzések eredményeit, a madarak fogása és visszafogása alapján megállapított állományváltozásokat, a feltárt vonulási útvonalakat és telelőterületek legtöbbször tudományos folyóiratokban teszik közzé, melyek elsősorban a kutatóknak szólnak. Egy-egy ország 20. század végétől megjelenő madárvonulási atlasza viszont olyan kiadvány, amely sokkal szélesebb olvasói réteghez szól, és átfogó képet nyújt a madárvonulásról általában, illetve a madárvonulás adott régióra jellemző sajátosságairól. 1984-től eddig Hollandiában, Belgiumban, Svédországban, Nagy-Britanniában, Norvégiában, Dániában, Csehországban és Szlovákiában, valamint Olaszországban jelentek meg összefoglaló atlaszok.

A Kossuth Kiadó (Budapest) gondozásában, a Kossuth Természettár sorozat részeként jelent meg 2009 novemberében a *Magyar madárvonulási atlasz*. Sorozatszerkesztő Ujhelyi Péter, a kötet szerkesztői Csörgő Tibor, Karcza Zsolt,

Halmos Gergő, Magyar Gábor, Gyurácz József, Szép Tibor, Bankovics Attila, Schmidt András és Schmidt Egon. Az atlasz előkészületi munkálatait az NymE Savaria Egyetemi Központ Tudományos Bizottsága 50 ezer forinttal támogatta. A kötet szerkezetének megtervezése és az egyes fejezetek szerzőinek felkérése 2005-ben történt meg. A kötetben a Magyar Madártani Egyesület Madárgyűrzési Központjában 1908-tól 2006-ig összegyűlt több mint 4 millió hazai madárgyűrzési és megkerülési (a gyűrűs madár újbóli megtalálása) adat került feldolgozásra. Az atlasz készítéséhez csak az ellenőrzött megkerüléseket használtuk fel, amelyek legkésőbb 2008. június 30-ig beérkeztek a Madárgyűrzési Központba, és amelyek megkerülési dátumai 1908. január 1. és 2006. december 31. közé estek. A hazánkban gyűrzött madarak közül 168 faj 6982 példánya került meg külföldön 2006-ig.

A Kárpát-medence kiemelkedő jelentőséggel bír sok madárfaj vonulása szempontjából. Európai viszonylatban a Magyarországon előforduló közel 400 madárfaj soknak számít. Madárgyűrzési tevékenység során 11, a hazai madárfaunára nézve új faj került meg, melyek között vannak szibériai és mediterrán eredetűek is. Sok faj számára a hazánkban található élőhelyek hagyományos pihenő és táplálkozó területek. Más fajok vonuló egyedei az Alpok és a Kárpátok magas hegyvonulatai miatt elkerülik Magyarországot.

Az atlasz két fő részből áll, az első rész fejezeteiből megismerheti az olvasó a madárvonulás kialakulását, a madárvonulási útvonalak rendszerét, a madárvonulási típusokat, a vonuló madarak tájékozódását, a madárvonulás és az időjárás kapcsolatát, a madárvonulás szerepét a betegségek terjesztésében, a vonuló madarakat veszélyeztető tényezőket, a vonuló madarak védelmének lehetőségeit, a különböző madárvonulást kutató módszereket, a madárgyűrzés történetét és fejlődési irányait. A második rész fejezetei a Magyarországon gyűrzött madárfajokat mutatják be különböző részletességgel. Az atlaszban összefoglalt, tematikus térképekkel, grafikonokkal, táblázatokkal, látványos madárfotókkal illusztrált új eredmények nem csak a természetben bekövetkező változások megértését teszik könnyebbé, de a természetvédelem, a vadgazdálkodás, a mező- és erdőgazdálkodás, az ökoturizmus vagy az oktatás területén dolgozók munkáját is segítik.

Valószínű a következő atlaszra nem kell még 100 évet várni, hisz a további gyűrzések mellett a vonuláskutatás új módszerei (műholdas nyomkövetés, rádiótelemetria, geolokátor) rövidtávon új eredmények sokaságát szolgáltatják.

Keve András (1909-2004)

Gyurácz József

Nyugat-magyarországi Egyetem, Biológia Intézet, Állattani Tanszék
9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4., e-mail: gyjozsi@ttmk.nyme.hu

J. Gyurácz. András Keve (1909-1984)

The author remembers to András Keve ornithologist was born 100 years ago.

100 éve született Keve András, a Madártani Intézet egykori munkatársa, a Magyar Madártani Egyesület alapító tagja, a XX. század egyik legnagyobb ornitológusa. Még az én korosztályomba tartozó madarászok közül is többen az első biztató és irányító tanácsokat Tőle kaptuk. Két géppel és egy kézzel írt levelét őrzöm, az elsőt 14 éves koromban küldte, melynek tartalmát szó szerint az alábbiakban teszem közzé. Köszönöm Bandi bátyám!

„Budapest, 1974. október 28.

Kedves Fiatal Barátom,

levelét köszönettel megkaptam, és aki komolyan érdeklődik a madarak iránt, az forduljon is mindig bizalommal hozzám. A fényképekből látom, hogy ezt is komolyan veszi, bár figyelmeztetem, hogy ma már a fészeknél történő fényképezéshez is engedély szükséges, mivel a meggondolatlan és tapasztalatlan fényképezők zavarásukkal sok kárt tettek. A madarak elhagyták fészkeiket. Természetesen ez függ a madár fajától és egyedi érzékenységétől is, de elsősorban attól, hogy ki hogyan áll ehhez a munkához.

Hogyan lehet valaki madarász nem könnyű kérdés. Én úgy kezdtem, hogy tapasztalt ornitológusokkal jártam a terepet, és amikor már azoktól kellő tanítást nyertem, akkor sokat jártam magam is a természetet. Mindent jegyeztem, még a verebet is, és ma is állandóan jegyzek kinn a terepen, hogy frissen rögzítsek

mindent. Természetesen ez Sopronban nagy probléma, mivel jelenleg amatőr madarászról nem tudok. Természetesen, ha majd az erdészeti egyetemre kerül, ott kellő oktatást fog nyerni.

A fontos, hogy jó távcsöve legyen, ami bizony 2000.-forint feletti kiadás. Nem ajánlom a túlságosan nagy nagyításút, legmegfelelőbb a 10 x 50-es vagy még jobb a 8 x 50-es középcsavaros távcső. Lehetőleg NDK-beli gyártmány. A ma forgalomban lévő japán távcsövet ne vegyen, mert azok nem olyan erős felépítményűek, és 2-3 éven belül tönkremennek, bár különben jók.

Fontos a jegyzetfüzet.

Sajnos nagyon kevés a modern könyv. Vajon rendelkezik-e a Peterson, Európa madarai-val? Ez hasznos útitárs. Ajánlom továbbá az újabb könyvek közül Schmidt Egon két könyvét /A madarokról mindenkinek. Honnan jönnek, hová mennek vándormadaraink/. Természetesen ezek nem határozó könyvek, csak a Peterson.

Éppen ezért nagyon lényeges a madarásznak a nyelvismeret. Németben sokkal több könyv akad, és ma szinte nélkülözhetetlen az angol nyelv ismerete is.

Részletkérdésekben igen hasznosak a Die Neue Brehm bücherei sorozat számai, melyek egy része Magyarországon is kapható. Az orosz nyelv már a magasabb ismeretek megszerzéséhez szükséges, hiszen az ottani madárvilág meglehetősen eltér a mienkétől.

Madárgyűréssel csak az foglalkozzon, aki már igen jól ismeri az összes hazai madarat, mert ez nemzetközi felelősséggel jár. Igen kellemetlen, amikor a külföldi

intézet arról értesít, hogy a gyűrűző rosszul határozta meg a madarat. Ez évben megalakult a Magyar Madártani Egyesület. Tagnak a Költő u. 21. alatt lehet írásban is jelentkezni. A soproni csoport még nem alakult meg. Én már nyugdíjban vagyok az Intézettől, így a Természettudományi Múzeum Állattárában dolgozom. Bizony akad munkám elég.

Szíves üdvözlettel:

Dr. Keve András"

TERMÉSZETVÉDELMI NEVELÉS

Madarak és Fák Napja országos verseny területi fordulója Szombathelyen, 2009

Forrás: www.szherdeszet.hu

www.szherdeszet.hu: Regional Lap of the Day of Birds and Trees National Competition in Szombathely

The 13th Competition was organized in Szombathely. The first turn of the competition was a written test; the second one was a series of practical tasks. There were 8 teams.

2009. március 27-én 13. alkalommal került sor a Madarak és Fák Napja országos verseny területi fordulójára a Saághy István Erdészeti Információs Központban. A Szombathelyi Erdészeti Zrt. először lehetett házigazdája e nagy múltú versenynek, melynek kiváló helyszínt biztosított a Központ Konferenciaterme, zöld tetőterasa és parkja. A versenyt a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület írja ki évről-évre országosan, általános iskolák háromfős csapatai számára. Az iskolai forduló első helyezett csapái vehetnek részt a területi fordulón.

A területi forduló szervezője hosszú évek óta Kelemen Tibor tanár úr, a szombathelyi Gothard Jenő Általános Iskola tanára. Látva az új Erdészeti Információs Központ kínálta lehetőségeket, tanár úr ez évben Erdőgazdaságunktól kérte a verseny helyszínének biztosítását. Kérésének örömmel tettünk eleget.

A házigazda Erdőgazdaság részéről Varga László erdőművelési előadó köszöntötte a versenyzőket, majd Dr. Gyurácz József a Chernel István Madártani és Természetvédelmi Egyesület elnöke nyitotta meg a Madarak és Fák Napja verseny területi fordulóját.

A versenyen nyolc csapat vett részt. Az első fordulóban kitöltendő tesztlap nem volt könnyű, de a legjobbak ezzel is megbirkóztak. A madárhangok felismeréséhez sok terepi megfigyelés szükséges, ezért ez nem volt könnyű feladat, de aki szorgalmasan hallgatta legalább CD-ről a madarak hangjait, ezt az akadályt is könnyen vette. A vetített képekről történő madárfelismerés bizonyult talán a legkönnyebb feladatnak, de a kavicszátonyon szinte láthatatlanná váló kis lile, vagy a haltetemen táplálkozó holló tudott számukra meglepetést okozni.

A harmadik fordulóban már erdész is közreműködött a verseny lebonyolításában, első feladatként frissen vágott fametszetekről kellett megállapítani, mely fafajból vághatták azt le. A második állomásnál a Savaria Múzeum által rendelkezésre bocsátott madárpreparátumokat kellett meghatározni Kelemen tanár úr irányítása szerint, ez már könnyebb feladat volt. A harmadik helyszínen általános madárvédelmi ismereteikről adhattak számot a versenyzők. Itt Lőrincz Csilla óvodapedagógus, az Aréna Óvodában működő Madarászovi lelkes vezetője irányította a feladatok megoldását. A Gothard Jenő Iskolából érkező pedagógusok segítségével gyorsan elkészült a verseny kiértékelése és megtarthattuk az eredményhirdetést. A díjakat Biró Ferenc, Társaságunk gazdasági igazgatója adta át, majd megköszönte a gyermekeknek és tanáraiknak a lelkiismeretes felkészülést, majd felszólította őket: legyenek továbbra is lelkes madár- és természetvédők.

Első helyen végzett az Ikervári ÁMK csapata: Horváth Gellért, Koszorús Veronika, Molnár Bálint. Második helyezett a szombathelyi Váci Mihály Általános Iskola csapata: Horváth Júlia, Németh Virág, Papp Mercédesz. Harmadik helyezett: a szombathely - kámonai Gothard Jenő Általános Iskola csapata: Szakály Sarolta, Szakály Soma, Takács Tamás. A Madarak és Fák Napja verseny országos döntőjében tehát térségünket az Ikervári ÁMK diákjai képviselheték. További elmélyült felkészülést és sikeres szereplést kívánunk számukra.” Reméljük, hogy jövőre még több iskolás csapat próbál szerencsét a nemes versengésben.

**A *Chernel István* Madártani és Természetvédelmi Egyesület
munkájának támogatói 2009-ben**

Nemzeti Civil Alapprogram Nyugat-Dunántúli Kollégiuma

**Nyugat-magyarországi Egyetem, Természettudományi és Műszaki Kar,
Biológia Intézet, Állattani Tanszék**

Szombathelyi Erdészeti Zrt.

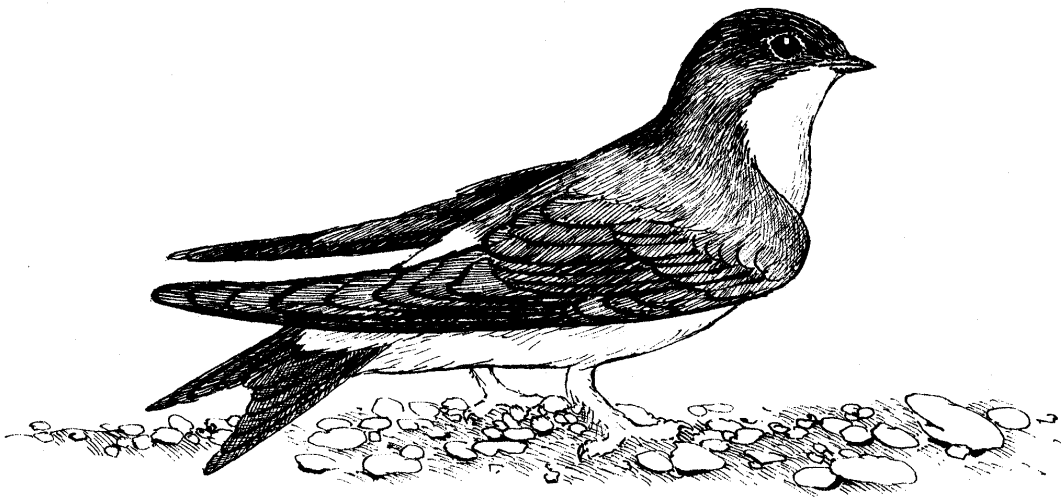

Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság
Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület
Vonuló Madarakért Alapítvány
Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság

KÖSZÖNJÜK!

**Kérjük, támogassa Vas megye természetvédelmét adója 1%-ával!
Adószám: 18884351-1-18**

2010. ÉV A FECSKÉK VÉDELMÉNEK ÉVE

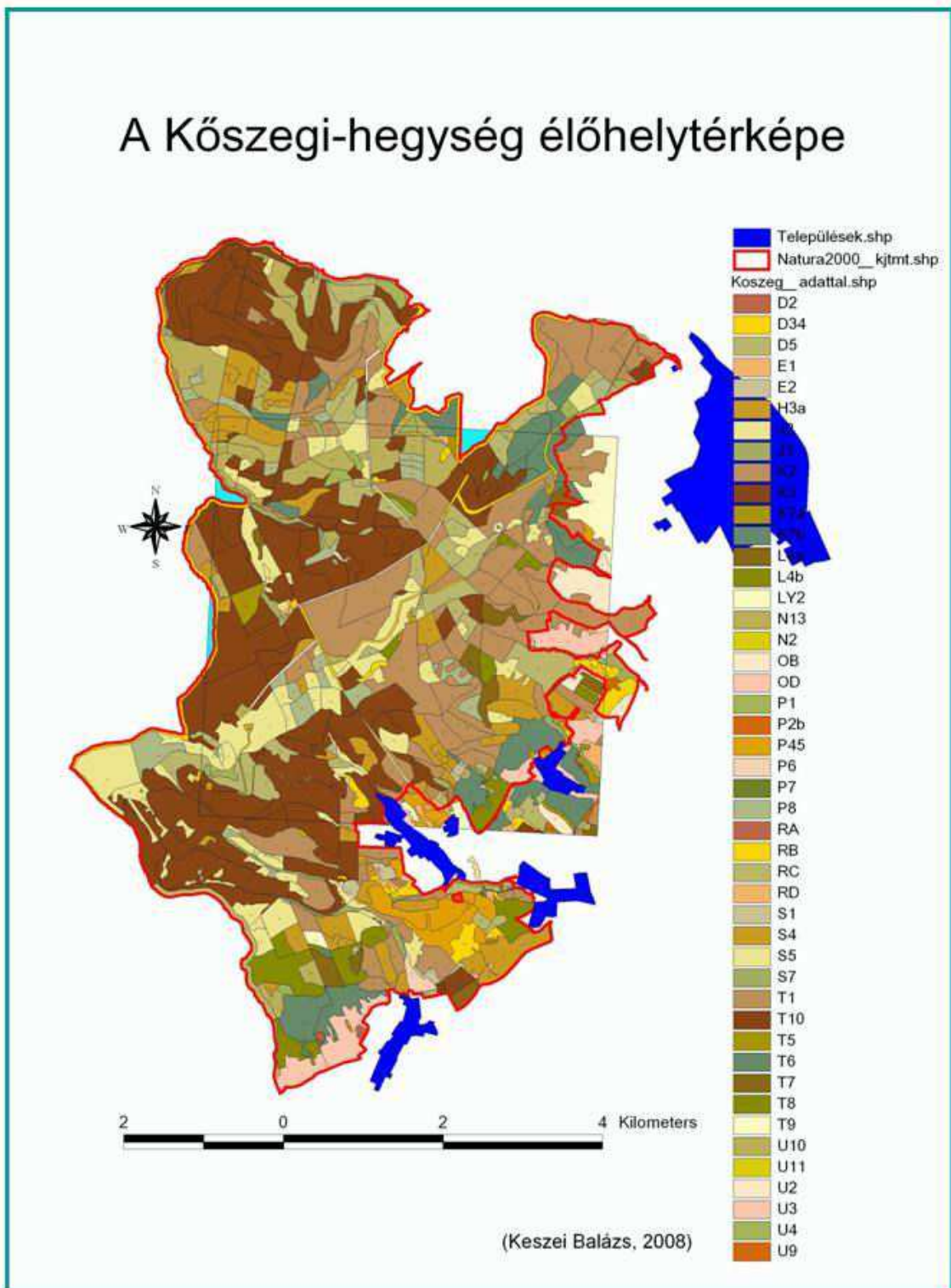

Rob

Molnárfecske (*Delichon urbica*)

**A rajzok BirdLife grafikák
Készült a Balogh és Társa Kft nyomdájában, Szombathely**

A Kőszegi-hegység élőhelytérképe

1. kép. A Kőszegi-hegység élőhely-típusai (Készítette: Keszei B.)

2. kép. Változatos erdőtípusok őszi mozaikja a Kőszegi-hegységben
(Fotó: Keszei B.)

3. kép. A Gyöngyöshermáni kavicsbánya-tó nádszigetekkel.
Gyöngyöshermán, 2009. november 13. (Fotó: Gyurác J.)

4. kép. Rozsdavörös tölcsérgomba (*Lepista flaccida*) a tömördi erdőben.
Tömörd, 2009. október 16. (Fotó: Harsányi K.)

5. kép. *Abacoproeces saltuum* a közép-európai tölgyesek avarszintjének jellemző faja (balról nőstény, jobbról hím példány).
Tömörd, 2009. május 18. (Fotó: Szinetár Cs.)

5. kép. Mocsári béka (*Rana arvalis*) a Szentgotthárd-Máriaújfalu melletti Hársas-tóban
(Fotó: Dankovics R.)

6. kép. Kárókatonák (*Phalacrocorax carbo*), Gyöngyöshermán, kavicsbánya-tó,
2009. november 13. (Fotó: Gyurác J.)

7. kép. Guvat (*Rallus aquaticus*) a tömördi mocsár ritka, de rendszeres fészkelője.
Tömörd, 2008. augusztus 8. (Fotó: Bognár B.)

9. kép. Törpegém (*Ixobrychus minutus*) első gyűrűzött példánya
Tömördön 2009. augusztus 26-án (Fotó: Szentendrey G.)

10. kép. Rozsdástorkú pityer (*Anthus cervinus*) első gyűrűzött példánya Tömördön 2009. október 9-én (Fotó: Koszorús P.)

11. kép. Fogoly (*perdix perdix*) első gyűrűzött példánya Tömördön 2009. október 12-én (Fotó: Lukács Z.)

12. kép. A keleti csilpcsálpfűzike (*Phylloscopus collybita tristis*) gyűrűzött példánya Tömördön 2009. november 6-án (Fotó: Lukács Z.)

13. kép. Dr. habil. Szinetár Csaba a Nyugta-magyarországi Egyetem biológus hallgatóival ökológia terepgyakorlaton. Tömördi Madárvárta, 2009. május 8. (Fotó: Gyurácz J.)

14. kép. Budapesti látogatók a Tömördi Madárvértán 2009. október 16-án. Az asztalnál Dr. Kalmár Sándor (balra) és Lukács Zoltán madárgyűzők. (Fotó: Gyurácz J.)

15. kép. A Madarak és Fák Napja verseny résztvevőit tájékoztatja Kelemen Tibor a Szombathelyi Erdészeti Zrt. Saághy István Erdészeti Információs Központjában 2009. március 27-én (Fotó: Gyurácz J.)

16. kép. A hamvas rétihéja program helyszíne, Marcal-medence, 2009. május 30.
(Fotó: Aczél G.)

17. kép. A fák és bokrok eltávolítása a tömördi rétekről szárzúzózással.
Tömörd, 2009. október14. (Fotó: Gyurácz J.)

18. kép. A tömördi Nagy-tó és környéke, a Tömördi Madárvárta programjainak helyszíne 2009. augusztus 24-én.
(Fotó: Kalmár S.)